

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα»

Επιμέλεια:

Μαρκάκη Ευγενία (Α.Μ.: 9699)

Αλεπίδου Στυλιανή (Α.Μ.: 9532)

Επιβλέπων: **Επίκουρος Καθηγητής Σ. Αρβανίτης**

Ηράκλειο

Νοέμβριος, 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΜΕΡΟΣ Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ- ΕΝΝΟΙΕΣ & ΟΡΙΣΜΟΙ.....	8
1. Η έννοια των υπηρεσιών.....	9
2. Τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών	10
3. Οι υπηρεσίες στην οικονομική θεωρία και ανάλυση	11
4. Ταξινόμηση των υπηρεσιών.....	12
5. Ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων του τομέα υπηρεσιών	15
ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	18
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΣΗ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	26
2.1 Γενικοί οικονομικοί δείκτες.....	26
2.2 Δείκτες Απασχόλησης.....	34
2.3 Δείκτες Δαπανών.....	39
2.4 Δείκτες Επενδύσεων και Παραγωγικότητας	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	52
3.1 Αριθμός Επιχειρήσεων	52
3.2 Κύκλος Εργασιών.....	53
3.3 Αριθμός Εργαζομένων.....	53
3.4 Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο	54
3.5 Αριθμός Εργαζομένων ανά επιχείρηση.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	55
4.1 Αριθμός Επιχειρήσεων	55
4.2 Κύκλος Εργασιών.....	56
4.3 Αριθμός Απασχολούμενων.....	59
4.4 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Εργαζόμενο	60
4.5 Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου	61
ΜΕΡΟΣ ΙV: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ-ΠΗΓΕΣ	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	72

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ	ΣΕΛ.
Πίνακας 1: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία σε βασικές τιμές, , ΕΕ-28, 2003-2013	23
Πίνακας 2: Αριθμός επιχειρήσεων (Number of Enterprises)	26
Πίνακας 3: Κύκλος Εργασιών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σε εκατ. €)	28
Πίνακας 4: Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο (χιλ. €) (Turnover per person employed)	30
Πίνακας 5: Ακαθάριστο Λειτουργικό Περιθώριο (σε εκατ. €) (Gross operating surplus)	31
Πίνακας 6: Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου (Gross operating surplus/turnover - gross operating rate) (%)	33
Πίνακας 7: Αριθμός Απασχολούμενων (Number of persons employed)	35
Πίνακας 8: Αριθμός Εργαζομένων (Number of employees)	36
Πίνακας 9: Αριθμός Άμισθου Εργατικού Δυναμικού (Number of unpaid persons employed)	37
Πίνακας 10: Ποσοστό Εργαζομένων στο Σύνολο των Απασχολούμενων (Share of employees in persons employed)	38
Πίνακας 11: Αριθμός Απασχολούμενων ανά επιχείρηση (Number of persons employed per enterprise)	39
Πίνακας 12: Έξοδα Προσωπικού (σε εκατ. €) (Personnel costs)	40
Πίνακας 13: Μισθοί & Ημερομίσθια (σε εκατ. €) (Wages and Salaries)	41
Πίνακας 14: Δαπάνες Κοινωνικής Ασφάλισης (σε εκατ. €) (Social security costs)	42
Πίνακας 15: Συνολικές Αγορές Προϊόντων & Υπηρεσιών (σε εκατ. €) (Total purchases of goods and services)	43
Πίνακας 16: Ποσοστό Εξόδων Προσωπικού στις Συνολικές Αγορές Αγαθών και Υπηρεσιών (%) (Share of personnel costs in total purchases of goods and services)	44
Πίνακας 17: Ποσοστό Δαπανών σε όρους Παραγωγής (Share of personnel costs in production) (%)	45
Πίνακας 18: Μέσος Όρος Εξόδων Προσωπικού (χιλ. €) (Average personnel costs-personnel costs per employee)	46
Πίνακας 19: Ακαθάριστες Επενδύσεις σε Υλικά Αγαθά (εκατ. €) (Gross investment in tangible goods)	47
Πίνακας 20: Επενδύσεις ανά Απασχολούμενο (χιλ. €) (Investment per person employed)	48
Πίνακας 21: Ποσοστό Επενδύσεων (%) (Investment rate - investment/value added at factors cost)	49
Πίνακας 22: Φαινόμενη Παραγωγικότητα Εργασίας (χιλ. € ανά άτομο) (Apparent labour productivity)	50
Πίνακας 23: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά εργαζόμενο (Gross value added per employee)	51
Πίνακας 24: Αριθμός Επιχειρήσεων	52
Πίνακας 25: Κύκλος Εργασιών (εκατ. €)	53
Πίνακας 26: Αριθμός Εργαζομένων	53
Πίνακας 27: Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)	54
Πίνακας 28: Αριθμός Εργαζομένων ανά Επιχείρηση	54
Πίνακας 29: Αριθμός επιχειρήσεων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	56
Πίνακας 30: Κύκλος Εργασιών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σε εκατ. €)	58

Πίνακας 31: Αριθμός Απασχολούμενων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	59
Πίνακας 32: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)	61
Πίνακας 33: Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου (%)	62

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	ΣΕΛ.
Γράφημα 1: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, ΕΕ-28, 2003-2013	25

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη διενεργείται από τις φοιτήτριες Μαρκάκη Ευγενία και Αλεπίδου Στυλιανή στο πλαίσιο εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας για το τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης.

Είναι γεγονός ότι ο χώρος των υπηρεσιών στις μέρες μας, διαδραματίζει το βασικότερο ρόλο στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας μας. Η βιομηχανία των υπηρεσιών εξάλλου, ή διαφορετικά ο τριτογενής τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας των περισσότερων αναπτυγμένων χωρών, σε όρους ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αλλά και απασχόλησης. Ο τομέας των υπηρεσιών είναι άμεσα συνδεδεμένος τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη και την πρόοδο των οικονομιών. Μέσα από τη μελέτη επιδιώχθηκε να δημιουργηθεί μια συνολική ανάλυση του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα και των επιμέρους κλάδων οικονομικής δραστηριότητας που τον απαρτίζουν στα χρόνια της οικονομικής ύφεσης. Στη βιβλιογραφία δεν εντοπίστηκε κάποια σχετική τέτοιου είδους συνολική μελέτη, παρά τη σημαντικότητα του κλάδου των υπηρεσιών για την Ελληνική και Ευρωπαϊκή οικονομία, και αυτό αποτέλεσε το βασικό κίνητρο για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων για την διαχρονική εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών μέσα από την ανάλυση βασικών οικονομικών δεικτών και την εξέταση της πορείας αυτών την 5ετία, 2008-2012. Βασική επιδίωξη του ερευνητή ήταν η συγκέντρωση, οργάνωση και παρουσίαση των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων για τον τομέα των υπηρεσιών και αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών στοιχείων που διαμορφώνουν την συνολική εικόνα και πορεία του τομέα των υπηρεσιών σε Ελλάδα και Ευρώπη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι ο χώρος των υπηρεσιών στις μέρες μας, διαδραματίζει το βασικότερο ρόλο στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας μας. Αυτό αποδεικνύεται και από το ότι ο τομέας των υπηρεσιών, σύμφωνα με τη Eurostat, δημιουργεί ποσοστό 73,5% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της ΕΕ-28 το 2013 έναντι 71,5% το 2003. Τα ποσοστά αυτά δείχνουν τη συνεχώς αυξανόμενη αξία του συγκεκριμένου κλάδου στην Ευρωπαϊκή οικονομία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει επιπλέον, ότι η σχετική σημασία των υπηρεσιών φαίνεται να είναι εξαιρετικά μεγάλη σε χώρες όπως το Λουξεμβούργο, η Κύπρος, η Μάλτα, η Ελλάδα, η Γαλλία (στοιχεία 2012), το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και η Δανία. Στις χώρες αυτές οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν πάνω από τα τρία τέταρτα της συνολικής προστιθέμενης αξίας. Η Ελλάδα, είναι μία από τις χώρες που ο τομέας των υπηρεσιών έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική της μεγέθυνση και ανάπτυξη της, από τη στιγμή που ο τομέας αυτός για τη χώρα αποτελεί πάνω από το 70% της προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Η έρευνα βασίζεται σε ανάλυση δευτερογενών δεδομένων που αντλήθηκαν από την Eurostat και την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε σε **4 επίπεδα**: *παρουσίαση στοιχείων* που περιγράφουν τη θέση του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή οικονομία, *ανάλυση του τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας*, *ανάλυση του κλάδου ανά μέγεθος επιχείρησης* και *συγκριτική ανάλυση* των επιμέρους κλάδων του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελλάδα.

Η ανάλυση βασίστηκε σε 4 κατηγορίες δεικτών: **Γενικοί Οικονομικοί Δείκτες** (αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών, κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο, ποσοστό λειτουργικού περιθωρίου), **Δείκτες Απασχόλησης** (αριθμός απασχολούμενων, εργαζομένων και άμισθου εργατικού δυναμικού, αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση), **Δείκτες Δαπανών** (έξοδα προσωπικού, μισθοί και ημερομίσθια και κόστος ασφαλιστικών εισφορών, αγορές αγαθών και υπηρεσιών, μέσος όρος εξόδων προσωπικού, ποσοστό εξόδων του προσωπικού στην παραγωγή, ποσοστό εξόδων προσωπικού στις συνολικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών), **Δείκτες Επενδύσεων και Παραγωγικότητας** (ποσοστό επενδύσεων, ποσοστό επενδύσεων ανά απασχολούμενο, φαινόμενη παραγωγικότητα εργασίας, παραγωγικότητα εργασίας προσαρμοσμένη στον μισθό, ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο).

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των επιμέρους δεικτών της είναι ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών αποτελεί ίσως το σημαντικότερο τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και η οικονομική ύφεση τον έχει επηρεάσει σημαντικά σε όρους επενδύσεων και παραγωγικότητας. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν

επιμέρους κλάδοι του τομέα που ευδοκιμούν και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σημαντικά ακόμα και κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας.

Η παρούσα εργασία δομείται σε τέσσερα βασικά μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά τη θεωρητική προσέγγιση όπου παρουσιάζονται βασικές έννοιες και ορισμοί σε σχέση με τις υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, στο μέρος αυτό περιλαμβάνονται οι ενότητες: η έννοια των υπηρεσιών, τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών, οι υπηρεσίες στην οικονομική θεωρία και ανάλυση, η ταξινόμηση των υπηρεσιών και η ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων του τομέα υπηρεσιών. Το δεύτερο μέρος αφορά την παρουσίαση της μεθοδολογικής προσέγγισης της μελέτης. Το τρίτο μέρος αναφέρεται στην ανάλυση των στοιχείων και περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια: η θέση του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή οικονομία, η ανάλυση του τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, η ανάλυση του τομέα ανά μέγεθος επιχείρησης και η συγκριτική ανάλυση των επιμέρους κλάδων του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελλάδα. Τέλος, το τέταρτο μέρος αφορά τα συμπεράσματα της μελέτης.

ΜΕΡΟΣ Ι:
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ-
ΕΝΝΟΙΕΣ & ΟΡΙΣΜΟΙ

Είναι γεγονός ότι ο χώρος των υπηρεσιών στις μέρες μας, διαδραματίζει το βασικότερο ρόλο στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας μας. Η βιομηχανία των υπηρεσιών εξάλλου, ή διαφορετικά ο τριτογενής τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας των περισσότερων αναπτυγμένων χωρών, σε όρους ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αλλά και απασχόλησης. Ο τομέας των υπηρεσιών είναι άμεσα συνδεδεμένος τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη και την πρόοδο των οικονομιών.

Είναι γεγονός ότι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσε το κομβικότερο σημείο για την ανάπτυξη και εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών, καθώς τότε συντελέστηκαν μια σειρά σημαντικών δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που έθεσαν τις βάσεις για την εξάπλωση του τομέα αυτού και τη διαμόρφωση της εικόνας του σύγχρονου οικονομικού περιβάλλοντος. Τέτοιου είδους αλλαγές αποτέλεσαν η αύξηση του μέσου όρου ζωής των ατόμων, η αστικοποίηση, η αυξανόμενη συμμετοχή της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και των δραστηριοτήτων αυτής, καθώς και η δημιουργία αυξημένης ζήτησης για υπηρεσίες ασφάλισης, υγείας, εκπαίδευσης, εστίασης, χρηματοοικονομικών συμβουλών και νομικές.

1. Η έννοια των υπηρεσιών

Για να μπορέσει κάποιος να κατανοήσει τον τομέα των υπηρεσιών και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί αλλά και τη σχετική σημαντικότητα του για τη σύγχρονη οικονομική ζωή της ελληνικής και παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, θα πρέπει να κατανοήσει την ακριβή έννοια και τον ορισμό των υπηρεσιών. Η έννοια των υπηρεσιών όμως, δεν είναι πάντοτε εύκολο να αποδοθεί και να κατανοηθεί και για το λόγο αυτό υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί ορισμοί.

Για να μπορέσει, λοιπόν, κάποιος να αντιληφθεί τι ακριβώς είναι οι υπηρεσίες θα πρέπει να διευκρινίσει τόσο την έννοια τους και τον ορισμό τους, όσο και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που τις καθιστούν ξεχωριστές και διαφορετικές σε σχέση με τα αγαθά. Στην πράξη, βέβαια, η διάκριση αυτή μεταξύ προϊόντων και υπηρεσιών γίνεται ολοένα και πιο δυσχερής. Οι παραγωγοί των προϊόντων προσφέρουν στον καταναλωτή όλο και περισσότερο ένα μίγμα χειροπιαστών αγαθών και «υπηρεσιών», ενώ ταυτόχρονα, οι παροχείς υπηρεσιών συνδυάζουν όλο και συχνότερα την παροχή των «υπηρεσιών» τους με χειροπιαστά αγαθά.

Πρώτο βήμα για να αντιληφθεί κανείς τη διαφορά ανάμεσα στα αγαθά και τις υπηρεσίες είναι η διάκριση που πρότεινε ο Berry το 1980, ο οποίος ανέφερε ότι: «ένα αγαθό είναι

ένα αντικείμενο, μία συσκευή, ένα πράγμα. Μία υπηρεσία είναι μία προσπάθεια, μία παράσταση, μία διαδικασία, μία πράξη, μία επιδότηση, ένα αποτέλεσμα»

Σύμφωνα με το σκεπτικό αυτό μια υπηρεσία αποτελεί το αποτέλεσμα συγκεκριμένων πράξεων ή ενεργειών στις οποίες προβαίνει ο παροχέας της, των επιδόσεων του παροχέα στις συγκεκριμένες πράξεις ή ενέργειες, καθώς και των αποτελεσμάτων που οι πράξεις αυτές, σε συνδυασμό με την ικανότητα του παροχέα να επιτυγχάνει συγκεκριμένες επιδόσεις, έχουν για τον καταναλωτή ή αγοραστή της υπηρεσίας. Με βάση λοιπόν αυτόν τον ορισμό, παρατηρείται ότι η βασική διαφορά ανάμεσα στις υπηρεσίες και στα αγαθά, είναι πρακτικά η υλική υπόσταση για τα μεν αγαθά, και η μη υλική υπόσταση για τις υπηρεσίες.

Από μια άλλη οπτική, ο Kotler προτείνει ότι οι υπηρεσίες μπορούν να οριστούν και ως: *«κάθε δραστηριότητα ή ωφέλεια που κάποιος μπορεί να δώσει σε κάποιον άλλο και που είναι κατά βάση άυλη και δεν καταλήγει στην ιδιοκτησία κάποιου πράγματος. Η παραγωγή της μπορεί ή δεν μπορεί να σχετίζεται με την παραγωγή ενός φυσικού αγαθού»* (Kotler et al. 1996, σελ. 136). Επιπλέον, ο Palmer αναφέρει ότι ως υπηρεσίες ορίζεται: *«η παραγωγή μιας ουσιαστικά άυλης ωφέλειας, είτε αφεαυτής είτε ως σημαντικού μέρους ενός φυσικού προϊόντος, η οποία μέσω κάποιας μορφής ανταλλαγής ικανοποιεί μία διαπιστωμένη ανάγκη»*.

Οι υπηρεσίες στερούνται υλικής υπόστασης και ουσιαστικά αποτελούν μια εμπειρία που αποκομίζει ένας καταναλωτής ως αποτέλεσμα των συγκεκριμένων ενεργειών που προβαίνει ο παροχέας, της ικανότητας του να επιτυγχάνει και να διατηρεί συγκεκριμένα πρότυπα (standards) επιδόσεων και του βαθμού στον οποίο ικανοποιούνται οι προσδοκίες του καταναλωτή σχετικά με την εμπειρία που προσδωκούσε να αποκομίσει προτού αποφασίσει να εμπλακεί σε μια σχέση συναλλαγής με τον παροχέα της υπηρεσίας (Γούναρης 2003).

Επιπλέον, η έννοια των υπηρεσιών προσδιορίζεται από το τρίπτυχο (Edvardsson 1998) των προϋποθέσεων (απαιτούμενοι πόροι για την παροχή της υπηρεσίας), της διαδικασίας που παράγει την υπηρεσία και του αποτελέσματος αυτής της διαδικασίας. Είναι σημαντικό για την κατανόηση των υπηρεσιών ότι στην παραγωγή και τη διανομή των υπηρεσιών λαμβάνουν μέρος η επιχείρηση, ο παροχέας και οι πελάτες («τρίγωνο της υπηρεσίας», Zeithalm & Bitner 2000).

2. Τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών

Με βάση τον ορισμό και την έννοια των υπηρεσιών πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η παραγωγή και παροχή των υπηρεσιών έχει πολλές ιδιαιτερότητες οι οποίες οφείλονται στα τέσσερα (4) βασικά χαρακτηριστικά τους.

Το πρώτο βασικό χαρακτηριστικό είναι η **αύλότητα**. Οι υπηρεσίες είναι άυλες και δεν είναι δυνατό να μεταφερθούν και να αποθηκευτούν, πράγμα το οποίο συνεπάγεται την άμεση αναλωσιμότητά τους. Το χαρακτηριστικό αυτό των υπηρεσιών είναι το βασικότερο από τα τέσσερα. Η άυλη φύση των υπηρεσιών συνεπάγεται την αδυναμία δυνατότητας αποθήκευσης για (άμεση αναλωσιμότητα), τη δυσκολία νομικής προστασίας αυτών, τη δυσκολία προβολής της υπηρεσίας και τη δυσκολία τιμολόγησης της.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό των υπηρεσιών είναι η **αδιδαιρετότητα**. Η έννοια της αδιδαιρετότητας σχετίζεται άμεσα με την άυλη φύση αφού οι υπηρεσίες παράγονται και καταναλώνονται ταυτόχρονα. Η αδιδαιρετότητα συνεπάγεται ότι οι υπηρεσίες παράγονται και καταναλώνονται ταυτόχρονα, πράγμα το οποίο επιβάλλει την ανάγκη φυσικής παρουσίας του εργαζομένου και του πελάτη κατά την παραγωγή και παροχή της υπηρεσίας. Είναι σημαντικό ότι το αποτέλεσμα από την παροχή της υπηρεσίας επηρεάζεται από την παρουσία και συμμετοχή άλλων πελατών και η υπηρεσία δεν μπορεί να διανεμηθεί σε γεωγραφικά διάσπαρτη αγορά.

Επόμενο χαρακτηριστικό είναι η **ετερογένεια** ή **ανομοιογένεια** παροχής των υπηρεσιών. Η ανομοιογένεια προκαλεί δυσκολία τυποποίησης των υπηρεσιών. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει έλλειψη καθορισμένων προτύπων παραγωγής και ελέγχου ποιότητας, δυσκολία εξασφάλισης παροχής απολύτως ποιοτικών υπηρεσιών και δυσκολία διασφάλισης προτύπων που θα οδηγήσουν στη σωστή παροχή της υπηρεσίας και σχετίζονται με το διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Το τελευταίο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των υπηρεσιών είναι η **αναλωσιμότητα** (αδυναμία αποθήκευσης). Καθώς η βασική ιδιαιτερότητα των υπηρεσιών είναι η άυλη φύση τους, υπάρχει αδυναμία μεταφοράς και αποθήκευσης τους για μελλοντική χρήση ή κατανάλωση.

3. Οι υπηρεσίες στην οικονομική θεωρία και ανάλυση

Στην ενότητα αυτή του πρώτου μέρους της παρούσας μελέτης επιχειρείται να δοθεί μια επιγραμματική αναφορά της εξέλιξης της οικονομικής σκέψης και των οικονομικών θεωριών σε σχέση με τον τομέα των υπηρεσιών και να αποτυπωθεί η σταδιακή ένταξη της έννοιας των υπηρεσιών στην οικονομική θεωρία.

Η σχέση των οικονομικών θεωριών και των υπηρεσιών μπορεί να διακριθεί σε τρεις βασικές φάσεις (Ευσταθόπουλος & Ιωακείμογλου 2004). Η πρώτη φάση περιλαμβάνει θεωρίες που κινούνται γύρω από το θέμα της παραγωγικότητας ή μη των υπηρεσιών και του τρόπου με τον οποίο μπορεί να ενταχθεί στην οικονομική ανάλυση η μελέτη των υπηρεσιών. Οι πρώτες θεωρίες υποστήριξαν ότι οι υπηρεσίες, γενικά, δεν είναι παραγωγικές, άλλες ότι οι υπηρεσίες συνιστούν παραγωγική εργασία όταν παράγουν εμπορεύματα υπεραξία, ενώ σε αντίθετη περίπτωση είναι μη παραγωγικές και

ανταλλάσσονται με εισόδημα και άλλες ότι οι υπηρεσίες συνιστούν παραγωγική διαδικασία και παράγουν χρήσιμα αγαθά που έχουν ανταλλακτική αξία.

Σε δεύτερη φάση και καθώς οι υπηρεσίες έχουν πλέον ενταχθεί στην οικονομική ανάλυση και έχει αποσαφηνιστεί ότι παράγουν αξία, γίνεται μια προσπάθεια ταξινόμησης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο Fourastié (1949) διαχωρίζει τις διάφορες οικονομικές δραστηριότητες με βάση το ρυθμό ανάπτυξης της τεχνολογικής προόδου, ο Clark (1940) και ο Fisher (1939) προχωρούν σε ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε τρία επίπεδα-μέρη. Κατ' επέκταση οι οικονομικές δραστηριότητες χωρίζονται σε τρεις τομείς: τον πρωτογενή τομέα (αγροτικές και εξορυκτικές δραστηριότητες), το δευτερογενή τομέα (μεταποιητικές δραστηριότητες) και τον τριτογενή τομέα (σύνολο δραστηριοτήτων με σκοπό την παροχή υπηρεσιών) (Fisher 1939). Από την άλλη μεριά, στις πρωτογενείς, τις δευτερογενείς και τις τριτογενείς δραστηριότητες εντάσσονται οι εμπορευματικές και μη εμπορευματικές υπηρεσίες, ενώ η ανάπτυξη των υπηρεσιών συνδέεται με τις αλλαγές των χαρακτηριστικών της ζήτησης (Clark 1940).

Τέλος, σε τρίτη φάση, στην οικονομική ανάλυση και τις οικονομικές θεωρίες αναγνωρίζεται ο ενεργός ρόλος των υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, οι συγγραφείς της μετα-βιομηχανικής εποχής, είναι οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με το ρόλο και τη θέση των υπηρεσιών στο παραγωγικό σύστημα. Η μεταβιομηχανική κοινωνία χαρακτηρίζεται ως κοινωνία υπηρεσιών και βασίζεται στη γνώση και τον έλεγχο της πληροφορίας, ενώ ταυτόχρονα οδηγεί στην υπεροχή της τάξης των επαγγελματιών και των τεχνικών μέσα από το μετασχηματισμό του συστήματος αξιών και των μορφών διαχείρισης της κοινωνίας (Bell 1973).

Μελετώντας αυτή την εξελικτική πορεία των οικονομικών θεωριών εύκολα διαπιστώνεται ότι η απουσία υλικής φύσης και υπόστασης των υπηρεσιών δυσκόλεψε ιδιαίτερα την ένταξή τους στην οικονομική θεωρία, που βασιζόταν κυρίως στη μελέτη των απτών χαρακτηριστικών στοιχείων. Η άυλη φύση των υπηρεσιών είναι το στοιχείο που εμπόδιζε την αξιολόγηση της παραγωγικότητας των υπηρεσιών.

4. Ταξινόμηση των υπηρεσιών

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό στοιχείο για τη μελέτη και την ανάλυση των υπηρεσιών αποτελεί ο τρόπος ταξινόμησης αυτών. Στη βιβλιογραφία προτείνονται πολλοί διαφορετικοί τρόποι για την κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών. Ο πιο συνηθισμένος από αυτούς είναι η ταξινόμηση των υπηρεσιών ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας τους είναι απαραίτητο να γνωρίζουν ταξινομήσεις με εναλλακτικούς τρόπους. Ο Αμερικάνος καθηγητής Lovelock (1983) προτείνει μια σειρά από διαφορετικούς εναλλακτικούς

τρόπους ταξινόμησης των υπηρεσιών. Η πρώτη προσέγγιση κατηγοριοποίησης αφορά την ταξινόμηση των υπηρεσιών βάσει αντικειμένου τους και βαθμού αϋλότητας αυτών. Με τον τρόπο αυτό οι υπηρεσίες διακρίνονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- ➔ Χειροπιαστές ενέργειες που απευθύνονται στο σώμα του ανθρώπου, π.χ. γυμναστήρια, υγεία.
- ➔ Χειροπιαστές ενέργειες που απευθύνονται σε προϊόντα ή υλικά αντικείμενα, π.χ. συντήρηση μηχανημάτων, καθαρισμός κτιρίων.
- ➔ Μη χειροπιαστές ενέργειες που απευθύνονται στο μυαλό του ανθρώπου, π.χ. πληροφορική, τηλεπικοινωνίες.
- ➔ Μη χειροπιαστές ενέργειες που απευθύνονται σε άυλα στοιχεία, π.χ. νομικές υπηρεσίες, ελεγκτικές υπηρεσίες.

Μια άλλη σημαντική δυνατότητα κατηγοριοποίησης των υπηρεσιών είναι εκείνη που βασίζεται στη σχέση της επιχείρησης με τον πελάτη. Σε αυτή την περίπτωση οι υπηρεσίες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες οι οποίες είναι:

- ➔ Υπηρεσίες στις οποίες η διαδικασία παροχής της υπηρεσίας είναι συνεχής και ο πελάτης είναι μέλος/συνδρομητής, π.χ. τραπεζικές υπηρεσίες.
- ➔ Υπηρεσίες στις οποίες η διαδικασία παροχής της υπηρεσίας είναι συνεχής και ο πελάτης είναι έχει άτυπη σχέση με την επιχείρηση, π.χ. αστυνόμευση.
- ➔ Υπηρεσίες στις οποίες η διαδικασία παροχής της υπηρεσίας είναι μεμονωμένη και επαναλαμβανόμενη και ο πελάτης έχει άτυπη σχέση με την επιχείρηση, π.χ. ταχυδρομείο-courier.
- ➔ Υπηρεσίες στις οποίες η διαδικασία παροχής της υπηρεσίας είναι μεμονωμένη και επαναλαμβανόμενη και ο πελάτης είναι μέλος/συνδρομητής, π.χ. γυμναστήριο.

Η τρίτη προσέγγιση κατηγοριοποίησης από τον Lovelock (1983) προτείνει την ταξινόμηση των υπηρεσιών βάσει τυποποίησης και προσαρμογής της υπηρεσίας. Με τον τρόπο αυτό οι υπηρεσίες ταξινομούνται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες οι οποίες περιλαμβάνουν:

- ➔ Υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες του πελάτη και στις οποίες το προσωπικό επαφής έχει μεγάλη δυνατότητα καθορισμού της φύσης και των χαρακτηριστικών της παρεχόμενης υπηρεσίας, για παράδειγμα νομικές και αρχιτεκτονικές υπηρεσίες.
- ➔ Υπηρεσίες τυποποιημένες και στις οποίες το προσωπικό επαφής έχει μεγάλη δυνατότητα καθορισμού της φύσης και των χαρακτηριστικών της παρεχόμενης υπηρεσίας για παράδειγμα εκπαίδευση.
- ➔ Υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες του πελάτη και στις οποίες το προσωπικό επαφής έχει μικρή δυνατότητα καθορισμού της φύσης και των χαρακτηριστικών της παρεχόμενης υπηρεσίας, για παράδειγμα τηλεπικοινωνίες.

- ➔ Υπηρεσίες τυποποιημένες και στις οποίες το προσωπικό επαφής έχει μικρή δυνατότητα καθορισμού της φύσης και των χαρακτηριστικών της παρεχόμενης υπηρεσίας, για παράδειγμα κινηματογράφος.

Μια άλλη κατηγοριοποίηση που προτείνεται είναι αυτή βάσει της διαθεσιμότητας των σημείων εξυπηρέτησης και της διαδικασίας εξυπηρέτησης των πελατών. Οι κατηγορίες βάσει αυτών των κριτηρίων είναι έξι και αφορούν:

- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε μεμονομένα σημεία και ο πελάτης πηγαίνει στον παροχέα, π.χ. θέατρο.
- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε πολλαπλά σημεία και ο πελάτης πηγαίνει στον παροχέα, π.χ. τράπεζες.
- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε μεμονομένα σημεία και ο παροχέας πηγαίνει στον πελάτη, π.χ. υδραυλικός.
- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε πολλαπλά σημεία και ο παροχέας πηγαίνει στον πελάτη, π.χ. courier.
- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε μεμονομένα σημεία, ενώ παροχέας και πελάτης συναλλάσσονται από απόσταση, π.χ. πάροχος internet.
- ➔ Υπηρεσίες που διατίθενται σε πολλαπλά σημεία, ενώ παροχέας και πελάτης συναλλάσσονται από απόσταση, π.χ. τηλεπικοινωνίες.

Επιπλέον, ταξινόμηση των υπηρεσιών μπορεί να γίνει και βάσει των διακυμάνσεων της ζήτησης τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι υπηρεσίες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

- ➔ Υπηρεσίες με μεγάλες διακυμάνσεις ζήτησης και μικρούς περιορισμούς στην εξυπηρέτηση αυτής, π.χ. τηλεπικοινωνίες.
- ➔ Υπηρεσίες με μικρές διακυμάνσεις ζήτησης και μικρούς περιορισμούς στην εξυπηρέτηση αυτής, π.χ. καθαριότητα.
- ➔ Υπηρεσίες με μεγάλες διακυμάνσεις ζήτησης και μεγάλους περιορισμούς στην εξυπηρέτηση αυτής, π.χ. φοροτεχνικές υπηρεσίες.
- ➔ Υπηρεσίες με μικρές διακυμάνσεις ζήτησης και μεγάλους περιορισμούς στην εξυπηρέτηση αυτής, π.χ. τράπεζες.

Τέλος, ένας άλλος τρόπος ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης των υπηρεσιών στηρίζεται σε πέντε βασικές παραμέτρους (Λυμπερόπουλος & Παντουβάκης, Μάρκετινγκ 2, Τόμος Α, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Μάρκετινγκ Υπηρεσιών, σελ. 47) οι οποίες αφορούν:

- Τη φύση και τα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων μερών του συστήματος, δηλαδή ποιος εμπλέκεται στην υπηρεσία που προσφέρεται.
- Το είδος της σχέσης, εννοούμε τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στον παροχέα της υπηρεσίας και το χρήστη της.
- Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπηρεσίας, δηλαδή η αϋλότητα, αδιαιρετότητα, ετερογένεια και αναλωσιμότητα.

- Την ένταση της προσφοράς, εννοούμε το είδος της σχέσης και το χρόνο που αφιερώνεται για την παροχή της υπηρεσίας.
- Τις ιδιαίτερες απαιτήσεις που έχει αυτή η υπηρεσία, προκειμένου να προσφερθεί.

5. Ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων του τομέα υπηρεσιών

Όσον αφορά την ταξινόμηση των δραστηριοτήτων που ανήκουν στον τριτογενή τομέα εντοπίζονται διαφορετικές ταξινομήσεις, οι οποίες όμως βασίζονται σε δύο επιμέρους κατευθύνσεις. Η μία αφορά τη διάκριση του τομέα σε ομοιογενή τμήματα και η άλλη αποτυπώνει και αναδεικνύει τις αυξανόμενες σχέσεις μεταξύ υπηρεσιών και βιομηχανίας (Ευσταθόπουλος & Ιωακείμογλου 2004).

Η στατιστική ταξινόμηση που χρησιμοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η NACE, η οποία είναι η συντομογραφία της ονοματολογίας των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Ο όρος NACE προέρχεται από το γαλλικό *Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne* (Eurostat). Από το 1970, έχουν αναπτυχθεί διάφορες εκδόσεις της NACE. Η NACE είναι μία ταξινόμηση με ανάλυση σε τετραψήφιο επίπεδο, που παρέχει το πλαίσιο για τη συλλογή και παρουσίαση μεγάλου αριθμού στατιστικών στοιχείων, κατά οικονομική δραστηριότητα, στους τομείς των οικονομικών στατιστικών αλλά και σε άλλους στατιστικούς τομείς που αναπτύσσονται εντός του Ευρωπαϊκού Στατιστικού Συστήματος (ΕΣΣ). Η τελευταία αναθεωρημένη έκδοση της ταξινόμησης, η NACE Rev. 2, εγκρίθηκε στα τέλη του 2006 και η εφαρμογή της ξεκίνησε το 2007. Το πρώτο έτος αναφοράς, για στατιστικές που είναι συμβατές με την NACE Rev. 2, είναι το 2008. Από εκεί και στο εξής, η NACE Rev. 2 εφαρμόζεται συστηματικά σε όλους τους συναφείς στατιστικούς τομείς και για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται και ως βάση στην παρούσα πτυχιακή εργασία. Η ταξινόμηση αυτή χωρίζει γενικά, τις οικονομικές δραστηριότητες μιας οικονομίας σε 21 τομείς (A-U τομείς):

Τομέας	Τίτλος	Κλάδοι
A	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ & ΑΛΙΕΙΑ	01-03
B	ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	05-09
C	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	10-33
D	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	35
E	ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	36-39
F	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	41-43
G	ΧΟΝΔΡΙΚΟ & ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ & ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	45-47
H	ΜΕΤΑΦΟΡΑ & ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	49-53
I	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	55-56
J	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	58-63
K	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ & ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	64-66
L	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	68
M	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ & ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	69-75
N	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ & ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	77-82
O	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΑΜΥΝΑ. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	84
P	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	85
Q	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ & ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	86-88
R	ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ & ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	90-93
S	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	94-96
T	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ - ΜΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΑΘΩΝ -& ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ- ΓΙΑ ΙΔΙΑ ΧΡΗΣΗ	97-98
U	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΕΡΟΔΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	99

Από αυτή την ταξινόμηση η Ελληνική Στατιστική Αρχή, προτείνει ότι ο τομέας των υπηρεσιών αποτελείται από τους εξής 14 κλάδους οικονομική δραστηριότητας:

- * υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53-τομέας Η)
- * υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων (κλάδος 58-τομέας Ι)
- * υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61-τομέας Ι)
- * υπηρεσίες πληροφορικής (κλάδος 62-τομέας Ι)
- * υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης (κλάδος 63-τομέας Ι)
- * υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (κλάδος 69-τομέας Μ)
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (κλάδος 70.2-τομέας Μ)
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (κλάδος 71-τομέας Μ)
- * υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (κλάδος 73-τομέας Μ)
- * υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (κλάδος 74-τομέας Μ)
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση(κλάδος 78-τομέας Ν)
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και διενέργεια έρευνας (κλάδος 80-τομέας Ν)
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού (κλάδος 81.2-τομέας Ν)
- * υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις (κλάδος 82-τομέας Ν)

ΜΕΡΟΣ II: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία βασίζεται στην αναλυτική μελέτη του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελλάδα. Η έρευνα βασίζεται σε ανάλυση δευτερογενών δεδομένων που αντλήθηκαν από την Eurostat και την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Τα δεδομένα αυτά ομαδοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν σε Πίνακες του Excel, ώστε να χρησιμοποιηθούν ως βάση ανάλυσης.

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε σε **4 επίπεδα**. Το **πρώτο επίπεδο** αφορά την *παρουσίαση στοιχείων* που περιγράφουν τη θέση του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή οικονομία, το **δεύτερο επίπεδο** αφορά την *ανάλυση του τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας* με την χρήση συγκεκριμένων δεικτών, το **τρίτο επίπεδο** αφορά την *ανάλυση του κλάδου ανά μέγεθος επιχείρησης* και το **τέταρτο επίπεδο** αφορά τη *συγκριτική ανάλυση* των επιμέρους κλάδων του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελλάδα.

Τα στοιχεία της μελέτης αντλήθηκαν από εκθέσεις της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και από την Βάση Δεδομένων «Στατιστικές Διάρθρωσης των Επιχειρήσεων» (Structural Business Statistics – SBS) της Eurostat. Η συγκεκριμένη βάση δεδομένων περιγράφει την δομή, τη συμπεριφορά και την απόδοση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε λεπτομερές επίπεδο. Περιλαμβάνει στοιχεία που δημοσιεύονται ετησίως από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1995 και ύστερα. Τα δεδομένα συλλέγονται κατά τομέα δραστηριότητας: *υπηρεσίες, βιομηχανία, εμπόριο και κατασκευές*. Όλα τα χαρακτηριστικά των SBS που δημοσιεύονται από την Eurostat παρουσιάζονται ως εξής: **ετήσιες στατιστικές επιχειρήσεων και ετήσιες στατιστικές επιχειρήσεων κατανεμημένες ανά τάξεις μεγέθους** που περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά που συλλέγονται και δημοσιεύονται ανά χώρα και σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση NACE Rev. 2. Βασικές μεταβλητές της βάσης δεδομένων είναι:

- **Δημογραφικές Μεταβλητές Επιχειρήσεων** (π.χ. Αριθμός Επιχειρήσεων)
- **Μεταβλητές Εισροών** (π.χ. Απασχόληση)
- **Μεταβλητές Εκροών** (π.χ. Κύκλος Εργασιών)

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα για την ανάλυση του τομέα των Υπηρεσιών στην Ελλάδα περιλαμβάνει την παρουσίαση και τον σχολιασμό των απόλυτων τιμών και την ετησίων ρυθμών μεταβολής για την χρονική περίοδο 2008-2012 στις επιχειρήσεις του τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας του τομέα των Υπηρεσιών που επιλέχθηκαν για την ανάλυση των δεικτών σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή είναι οι εξής:

- × υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (**κλάδος 53**)
- × υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων (**κλάδος 58**)
- × υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (**κλάδος 61**)
- × υπηρεσίες πληροφορικής (**κλάδος 62**)

- * υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης **(κλάδος 63)**
- * υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων **(κλάδος 69)**
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης **(κλάδος 70.2)**
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών **(κλάδος 71)**
- * υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης **(κλάδος 73)**
- * υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων **(κλάδος 74)**
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση **(κλάδος 78)**
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και διενέργεια έρευνας **(κλάδος 80)**
- * υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού **(κλάδος 81.2)**
- * υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις **(κλάδος 82)**

Οι δείκτες που αναλύονται έχουν ομαδοποιηθεί σε 4 κατηγορίες: **Γενικοί Οικονομικοί Δείκτες** (αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών, κύκλος εργασιών ανά απασχολούμενο, ποσοστό λειτουργικού περιθωρίου), **Δείκτες Απασχόλησης** (αριθμός απασχολούμενων, εργαζομένων και άμισθου εργατικού δυναμικού, αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση), **Δείκτες Δαπανών** (έξοδα προσωπικού, μισθοί και ημερομίσθια και κόστος ασφαλιστικών εισφορών, αγορές αγαθών και υπηρεσιών, μέσος όρος εξόδων προσωπικού, ποσοστό εξόδων του προσωπικού στην παραγωγή, ποσοστό εξόδων προσωπικού στις συνολικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών), **Δείκτες Επενδύσεων και Παραγωγικότητας** (ποσοστό επενδύσεων, ποσοστό επενδύσεων ανά απασχολούμενο, φαινόμενη παραγωγικότητα εργασίας, παραγωγικότητα εργασίας προσαρμοσμένη στον μισθό, ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο).

Τέλος, στην ανάλυση του τομέα ανά μέγεθος επιχείρησης λόγω μη διαθεσιμότητας όλων των στοιχείων, η ανάλυση βασίζεται στα: **Αριθμός Επιχειρήσεων, Κύκλος Εργασιών, Αριθμός Εργαζομένων, Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο και Αριθμός Εργαζομένων ανά Επιχείρηση.**

Η ημερομηνία εξαγωγής των δεδομένων της έρευνας ήταν στις 14.07.2015.

**ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ:
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΜΕΑ
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΣΗ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε κατά 6,4% το 2012 μετά τη μείωση κατά περίπου 14,6% στην τετραετία 2008-2011. Έτσι, η σωρευτική μείωση του ΑΕΠ, σε σταθερές τιμές, κατά την πενταετία 2008-2012 ανήλθε σε 20,1%.

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της Eurostat, στο διάστημα της δεκαετίας 2003-2013, η προστιθέμενη αξία παραγωγής της βιομηχανίας στην ΕΕ-28 μειώθηκε κατά 1,2 ποσοστιαίες μονάδες και έφτασε το 19,1%, ενώ ακολουθούν το διανεμητικό εμπόριο, οι μεταφορές και οι υπηρεσίες στέγασης και εστίασης (19,0% αντίστοιχα), που το ποσοστό τους μειώθηκε κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες κατά τη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας. Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό της δημόσιας διοίκησης, της εκπαίδευσης και της υγείας αυξήθηκε κατά 1,0 ποσοστιαία μονάδα και ανήλθε σε 19,4 % το 2013. Το γεγονός αυτό καθιστά τις δραστηριότητες αυτές στις σημαντικότερες από πλευράς προστιθέμενης αξίας στην ΕΕ, ενώ βρίσκονταν στην τρίτη θέση. Οι αμέσως επόμενες μεγαλύτερες δραστηριότητες το 2013 ήταν οι δραστηριότητες διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (11,2%), οι επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές, διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες (10,4%), ο κατασκευαστικός κλάδος (5,7%), οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες (5,4%) και οι υπηρεσίες του τομέα των πληροφοριών και των επικοινωνιών (4,5%). Τη μικρότερη συμβολή στην αξία είχαν οι κλάδοι της ψυχαγωγίας και άλλων υπηρεσιών (3,6%) και της γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας (1,7%) (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία σε βασικές τιμές, ΕΕ-28, 2003-2013

	Agriculture, hunting, forestry & fishing		Industry		Construction		Distributive trades, transport, accommodation and food services		Information and communication		Financial and insurance activities		Real estate activities		Professional, scientific, technical, administrative and support services		Public administration, defence, education, human health and social work activities		Arts, entertainment and recreation; other services ⁽¹⁾	
	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013	2003	2013
	EU-28	2.0	1.7	20.3	19.1	6.2	5.7	19.7	19.0	5.0	4.5	5.3	5.4	10.0	11.2	9.7	10.4	18.4	19.4	3.4
Euro area (EA-18)	2.1	1.7	20.6	19.3	6.1	5.6	19.6	18.8	4.6	4.2	5.0	5.1	10.5	11.7	9.7	10.4	18.4	19.6	3.5	3.7
Belgium	1.1	0.8	19.9	15.6	5.0	5.7	20.5	19.8	4.1	4.1	5.9	6.5	9.3	8.9	11.4	13.2	20.8	23.3	2.0	2.1
Bulgaria	10.4	4.9	23.2	25.2	4.8	5.6	22.2	19.5	4.2	5.4	4.2	7.2	11.5	9.7	3.9	5.6	14.2	14.4	1.2	2.4
Czech Republic	2.7	2.4	29.3	31.8	6.7	6.0	22.5	19.2	4.7	4.7	3.3	4.4	6.0	7.1	6.5	6.8	15.7	15.3	2.6	2.4
Denmark	1.9	1.5	19.6	16.8	5.3	4.6	20.2	19.7	4.5	4.2	5.4	6.4	10.0	10.8	6.6	8.8	23.1	23.7	3.4	3.5
Germany	0.9	0.8	24.5	25.5	4.5	4.7	16.2	14.5	4.0	3.9	4.9	4.0	11.6	12.2	11.1	11.5	17.9	18.4	4.5	4.6
Estonia	4.0	3.9	22.4	21.4	6.5	7.5	24.9	21.6	4.8	4.8	3.8	3.2	11.1	12.4	6.4	8.0	13.4	14.8	2.7	2.3
Ireland	2.4	1.9	27.3	26.3	7.9	1.7	16.2	15.6	6.2	9.0	9.4	10.1	7.6	6.9	6.5	8.7	14.8	17.8	1.8	2.1
Greece	5.5	3.7	12.6	14.6	6.6	1.8	30.3	22.7	4.1	4.5	4.3	4.8	11.5	16.7	3.8	4.6	17.7	21.6	3.7	4.9
Spain	3.8	2.6	19.0	17.5	12.1	7.8	23.6	25.9	4.6	4.0	4.8	3.9	6.2	8.4	6.4	7.8	15.9	18.3	3.6	3.8
France ⁽²⁾	2.2	1.8	16.2	12.8	5.2	6.0	18.8	18.2	5.2	4.2	4.3	5.0	12.0	13.3	11.4	12.4	21.4	22.9	3.3	3.4
Croatia ⁽¹⁾	5.2	4.7	21.6	20.6	7.0	5.2	23.2	20.7	5.1	4.7	5.7	7.0	9.1	11.0	5.5	7.4	15.1	15.9	2.4	2.7
Italy	2.5	2.1	20.8	18.3	5.8	5.6	21.1	20.8	4.8	3.9	4.9	5.5	12.0	14.3	8.8	8.8	16.2	16.8	3.2	3.8
Cyprus	3.3	2.7	11.9	8.7	10.2	4.0	24.1	24.3	4.6	4.5	5.9	10.2	9.7	11.6	5.7	7.6	20.7	22.1	3.8	4.2
Latvia	4.1	4.9	17.6	18.7	6.3	6.4	30.5	29.1	5.6	4.4	3.5	3.7	7.7	9.9	5.4	7.0	16.5	13.4	2.8	2.6
Lithuania	5.0	3.8	24.2	24.5	7.0	6.5	28.4	33.2	5.0	3.1	1.7	2.4	6.2	5.5	4.7	5.6	15.5	13.5	2.4	1.8
Luxembourg	0.6	0.3	11.7	5.9	7.0	6.3	17.7	17.6	5.8	6.2	23.2	25.4	9.9	9.6	8.0	10.9	14.2	15.8	1.8	2.0
Hungary	4.6	4.8	25.2	26.0	5.5	4.1	17.2	17.6	5.0	5.1	4.1	4.9	8.2	8.6	7.5	8.4	19.7	17.6	3.0	2.9
Malta	2.4	1.6	19.6	12.8	5.0	4.1	25.4	20.9	4.8	6.6	5.7	8.1	6.4	5.8	8.3	11.1	18.4	19.6	4.0	9.5
Netherlands	2.2	1.6	18.2	19.7	5.7	4.7	20.2	18.6	5.3	4.5	7.3	8.7	7.1	6.1	10.7	10.9	20.8	22.5	2.6	2.6
Austria	1.7	1.5	22.8	21.8	7.5	6.9	22.7	21.9	3.8	3.2	5.2	5.0	8.7	10.0	7.6	9.1	17.3	17.6	2.7	2.9
Poland	4.4	3.8	23.5	24.7	6.2	6.5	25.4	27.3	4.4	3.5	4.2	4.3	7.0	5.9	6.3	7.2	15.0	13.7	3.6	3.1
Portugal	3.1	2.4	19.0	18.9	7.7	4.3	23.0	25.4	3.8	3.6	6.2	5.8	8.0	10.2	5.7	6.5	21.2	20.1	2.4	2.9
Romania	13.0	6.4	27.8	34.3	6.8	9.2	19.0	12.5	4.8	3.9	2.1	2.5	7.5	9.0	3.4	7.0	13.3	11.9	2.4	3.4
Slovenia	2.5	2.9	28.2	25.7	6.2	5.7	19.4	20.6	3.8	4.5	4.5	4.1	7.6	7.5	8.4	9.0	16.6	17.4	2.9	2.7
Slovakia	4.5	3.0	28.7	26.7	6.2	7.6	22.4	22.8	3.9	4.5	3.8	4.1	7.8	6.8	5.6	7.7	14.9	13.5	2.2	3.4
Finland	3.1	2.8	26.5	18.7	6.0	6.8	17.9	17.0	5.4	5.2	2.4	2.5	10.7	13.1	5.9	8.4	19.3	22.2	2.7	3.3
Sweden	1.9	1.5	22.8	18.8	4.6	5.4	17.3	17.6	5.3	5.4	4.1	4.8	10.0	9.2	7.6	9.9	23.6	24.4	2.8	3.1
United Kingdom	0.9	0.7	17.6	14.6	6.7	6.1	19.8	18.2	7.1	6.5	6.8	7.9	8.6	11.1	11.5	12.1	17.8	19.4	3.4	3.5

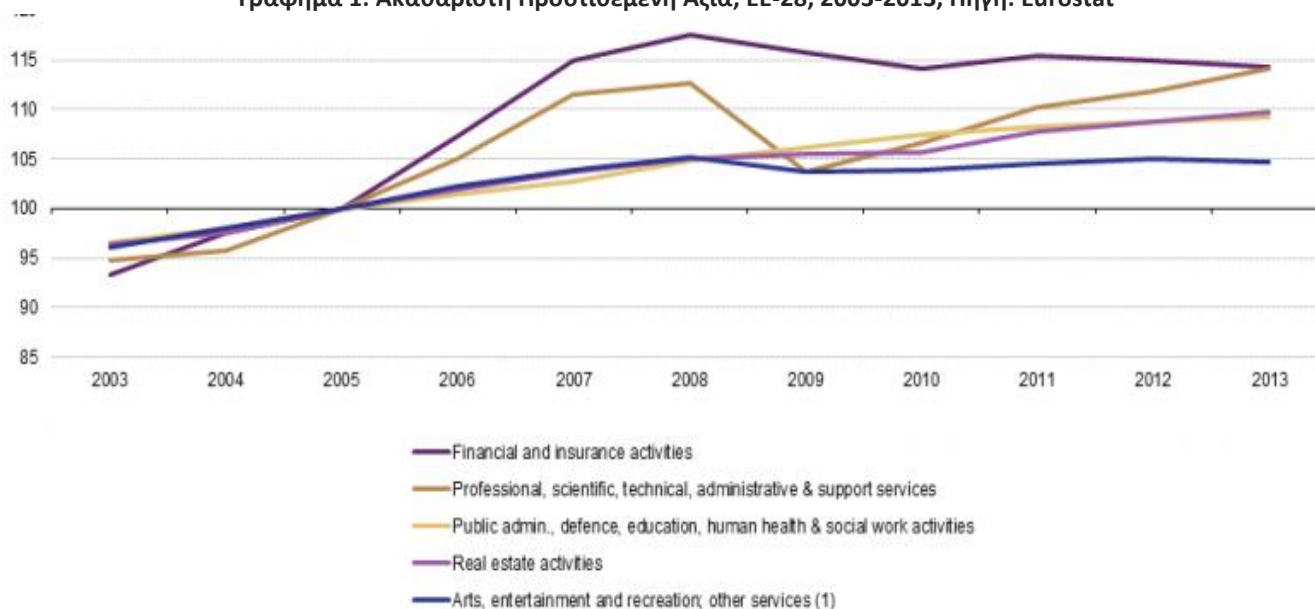
Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Όσον αφορά πιο συγκεκριμένα τον τομέα των υπηρεσιών, σύμφωνα πάντα με τη Eurostat, σε αυτόν αναλογούσε ποσοστό 73,5 % της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της ΕΕ-28 το 2013 έναντι 71,5 % το 2003. Αυτό δείχνει τη συνεχώς αυξανόμενη αξία του συγκεκριμένου κλάδου στην Ευρωπαϊκή οικονομία.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι η σχετική σημασία των υπηρεσιών ήταν εξαιρετικά μεγάλη στο Λουξεμβούργο, την Κύπρο, τη Μάλτα, την Ελλάδα, τη Γαλλία (στοιχεία 2012), το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και τη Δανία, όπου αντιπροσώπευαν πάνω από τα τρία τέταρτα της συνολικής προστιθέμενης αξίας. Η Ελλάδα, λοιπόν, είναι μία από τις χώρες που ο τομέας των υπηρεσιών έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική της μεγέθυνση και ανάπτυξη της και ο τομέας αυτός για τη χώρα αποτελεί πάνω από το 70% της προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Σημαντικό στο σημείο αυτό είναι να αναφερθεί το ότι αρκετές είναι οι οικονομικές δραστηριότητες στην ΕΕ που επλήγησαν σημαντικά από τη χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση και τα επακόλουθά αυτής. Η βιομηχανία κατέγραψε την εντονότερη συρρίκνωση μεταξύ 2007 και 2009, καθώς η προστιθέμενη αξία στην ΕΕ-28 μειώθηκε συνολικά κατά 13,8 %, καθώς η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε περαιτέρω κατά 1,5 % μεταξύ 2011 και 2013. Ο κατασκευαστικός κλάδος, επίσης, σημείωσε τη βαθύτερη και πιο μακροχρόνια συρρίκνωση, με την παραγωγή στον τομέα αυτό να σημειώνει πτώση κατά 18,9 % μεταξύ 2007 και 2013, με μειούμενο βέβαια ετήσιο ρυθμό κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Οι επιχειρηματικές υπηρεσίες, το διανεμητικό εμπόριο, οι μεταφορές και οι υπηρεσίες στέγασης και εστίασης εμφάνισαν μείωση στην προστιθέμενη αξία μεταξύ 2008 και 2009, με ιδιαίτερα σημαντική αρνητική μεταβολή (-8,0 % και -5,5 % αντίστοιχα). Στο διανεμητικό εμπόριο, τις μεταφορές και τις υπηρεσίες στέγασης και εστίασης καταγράφηκε επιπλέον πτωτική τάση της παραγωγής το 2012. Η παραγωγή στον τομέα της γεωργίας, της δασοκομίας και της αλιείας, έχοντας φτάσει στο μέγιστο επίπεδο το 2009, μειώθηκε το 2010 κατά 3,8 % και το 2012 κατά 5,5 %. Επιπρόσθετα, μικρότερες μειώσεις παρατηρήθηκαν στην προστιθέμενη αξία στην ΕΕ-28 και σε άλλους τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της κρίσης. Οι τομείς αυτοί αποτελούν τις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες, όπου σημειώθηκαν μειώσεις το 2009, 2010 και 2012, ενώ το 2009 μείωση παρατηρήθηκε στην προστιθέμενη αξία για τον κλάδο των τεχνών, της ψυχαγωγίας, της αναψυχής και άλλων υπηρεσιών (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, ΕΕ-28, 2003-2013, Πηγή: Eurostat

Συμπερασματικά, ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας της χώρας αλλά και της Ευρώπης. Ο τομέας αυτός σε γενικές γραμμές εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης του μειούμενου ρυθμού σε αρκετούς από τους επιμέρους κλάδους του, εντούτοις τα επίπεδα του κύκλου εργασιών στα οποία κινούνται οι επιχειρήσεις του τομέα έχουν ήδη καταγράψει σημαντικές απώλειες και βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Οι προσδοκίες στους κλάδους των Υπηρεσιών, όπως αποτυπώνονται στην έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE για το έτος 2013, είναι σαφώς υψηλότερες σε σχέση με το 2011. Όπως φαίνεται από τη μελέτη, ο γενικός δείκτης των υπηρεσιών το 2013 επανακάθεται θετικό πρόσημο και ενισχύεται κατά 28,5% σε σχέση με το 2012, όποτε είχε παρατηρηθεί σημαντική μείωση του δείκτη κατά 11,2% σε σχέση με το 2011. Σε όλους ανεξαιρέτως τους κλάδους των Υπηρεσιών, ο δείκτης προσδοκιών καταγράφει θετικές μεταβολές. Πιο συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη μεταβολή εμφανίζεται στις διάφορες υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (+40,0% έναντι -12,1% το 2012) αλλά και στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (+39,4% έναντι -11,2% το 2012). Επιπλέον, στον κλάδο της πληροφορικής οι προσδοκίες εμφανίζονται σημαντικά βελτιωμένες κατά 31,6% (σε σχέση με -5,0% το 2012).

Στις παρακάτω ενότητες επιχειρείται μια ανάλυση του εν λόγω τομέα, με σκοπό την αναλυτική περιγραφή των χαρακτηριστικών του, την καταγραφή των δυνατών και αδύνατων σημείων του και την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για αυτόν και τη διαχρονική εξέλιξη του στο χώρο της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Γενικοί οικονομικοί δείκτες

Στην ενότητα αυτή θα περιγραφούν οι Γενικοί Οικονομικοί Δείκτες του τομέα Υπηρεσιών στην Ελλάδα και οι μεταβολές αυτών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Ο πρώτος δείκτης που μελετάτε αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων (Πίνακας 2). Πρόκειται για το συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών.

Πίνακας 2: Αριθμός επιχειρήσεων (Number of Enterprises)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	362,0	369,0	1,93%	361,0	-2,17%	361,0	0,00%	359,0	-0,55%	-0,83%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	3.637,0	3.634,0	-0,08%	3.403,0	-6,36%	3.389,0	-0,41%	3.425,0	1,06%	-5,83%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	108,0	105,0	-2,78%	101,0	-3,81%	101,0	0,00%	160,0	58,42%	48,15%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	5.407,0	5.407,0	0,00%	4.939,0	-8,66%	4.912,0	-0,55%	4.790,0	-2,48%	-11,41%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	1.162,0	1.148,0	-1,20%	1.124,0	-2,09%	1.036,0	-7,83%	1.058,0	2,12%	-8,95%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	33.158,0	33.078,0	-0,24%	33.181,0	0,31%	33.004,0	-0,53%	32.214,0	-2,39%	-2,85%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	9.938,0	9.972,0	0,34%	---	---	9.956,0	---	9.859,0	-0,97%	-0,79%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	56.883,0	57.244,0	0,63%	55.064,0	-3,81%	52.737,0	-4,23%	52.321,0	-0,79%	-8,02%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	6.050,0	6.056,0	0,10%	5.547,0	-8,40%	5.360,0	-3,37%	---	---	-11,40%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	11.048,0	11.059,0	0,10%	10.485,0	-5,19%	9.166,0	-12,58%	8.176,0	-10,80%	-26,00%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	812,0	808,0	-0,49%	733,0	-9,28%	196,0	-73,26%	198,0	1,02%	-75,62%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	874,0	2.781,0	218,19%	2.475,0	-11,00%	2.352,0	-4,97%	2.274,0	-3,32%	160,18%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	6.020,0	6.041,0	0,35%	5.648,0	-6,51%	5.348,0	-5,31%	5.211,0	-2,56%	-13,44%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	4.813,0	4.816,0	0,06%	4.097,0	-14,93%	4.161,0	1,56%	4.089,0	-1,73%	-15,04%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		140.272,0	142.518,0	1,60%	127.158,0	-10,78%	132.079,0	3,87%	124.134,0	-6,02%	-11,50%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Συνολικά στην περίοδο 2008-2012, ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις Υπηρεσίες μειώθηκε κατά 11,5% και από 140.272 μειώθηκαν σε 124.134 οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στην Ελλάδα το 2012. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα έτη 2009 και 2011 υπήρξε μια ελαφρά αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων του τομέα, ενώ το 2010 υπήρξε η μεγαλύτερη ετήσια μεταβολή (-10,78%).

Ειδικότερα, την περίοδο 2008-2012 οι Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών και οι Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας και Διενέργειας Έρευνας παρουσίασαν αύξηση στον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους κλάδους αυτούς, 48,15% και 160,18% αντίστοιχα.

Οι μεγαλύτερες μειώσεις του αριθμού των επιχειρήσεων παρατηρούνται την ίδια περίοδο στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (-26%) και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων απασχόλησης (-75,62%). Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν παρουσιάστηκε καμία ετήσια μεταβολή στον αριθμό των επιχειρήσεων στο κλάδο υπηρεσιών πληροφορικής το 2009, υπηρεσιών ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορών και υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών το 2011.

Ο δείκτης Κύκλου Εργασιών περιλαμβάνει το σύνολο των τιμολογήσεων των μονάδων κατά την διάρκεια της περιόδου αναφοράς και αφορά τις πωλήσεις υπηρεσιών σε τρίτους. Ο Κύκλος Εργασιών περιλαμβάνει το σύνολο των δασμών και φόρων (με εξαίρεση το ΦΠΑ και άλλους αφαιρεταίους φόρους), το σύνολο των χρεώσεων που βαρύνουν το πελάτη καθώς, και μειώσεις τιμών και εκπτώσεις. Η ανάλυση του δείκτη Κύκλου Εργασιών περιλαμβάνει και στοιχεία του 2013.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3 την περίοδο 2008-2013, η συνολική μεταβολή στον κύκλο εργασιών είναι -41,88%. Οι ετήσιες μεταβολές του καθόλη την περίοδο έχουν αρνητικό πρόσημο και οι μεγαλύτερες από αυτές παρατηρήθηκαν το 2011 (-23,38%) και το 2012 (-11,02%). Ο κύκλος εργασιών του τομέα παρουσιάζει έντονα πτωτική τάση, καθώς κάτι τέτοιο αναμενόταν από την στιγμή που τα έτη που μελετώνται είναι τα έτη της Ελληνικής οικονομικής ύφεσης.

Ειδικότερα, για τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας διαπιστώνεται ότι μόνον οι υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης έχουν αύξηση των κύκλου των εργασιών τους κατά 12,93% από το 2008. Μάλιστα, το 2012 στον κλάδο αυτόν παρουσιάστηκε αύξηση του κύκλου εργασιών κατά 30,65%. Οι κλάδοι που παρουσίασαν την περίοδο που μελετάτε την μεγαλύτερη μείωση στον κύκλο εργασιών τους είναι οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (-62,81%), διαφήμισης (-59,34%), εκδοτικών δραστηριοτήτων (-53,55%), δραστηριοτήτων απασχόλησης (-52,25%) και δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών (-52,25%).

Πίνακας 3: Κύκλος Εργασιών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σε εκατ. €)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	1.010,6	982,8	-2,75%	893,6	-9,08%	834,9	-6,57%	761,4	-14,79%	710,8	-6,65%	-29,67%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	2.938,6	2.858,4	-2,73%	2.335,9	-18,28%	1.796,2	-23,10%	1.512,7	-35,24%	1.365,1	-9,76%	-53,55%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	9.019,8	8.502,5	-5,74%	7.138,8	-16,04%	6.273,7	-12,12%	6.411,8	-10,18%	5.910,7	-7,82%	-34,47%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	1.401,2	1.381,0	-1,44%	1.218,0	-11,80%	987,0	-18,97%	909,1	-25,36%	815,9	-10,25%	-41,77%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	143,1	120,7	-15,65%	125,6	4,06%	114,5	-8,84%	164,1	30,65%	161,6	-1,52%	12,93%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	2.134,4	2.104,3	-1,41%	2.046,7	-2,74%	1.566,4	-23,47%	1.707,7	-16,56%	1.623,8	-4,91%	-23,92%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	3.406,7	2.740,6	-19,55%	---	---	2.033,6	---	1.908,0	---	1.899,6	-0,44%	-44,24%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	4.786,3	4.554,7	-4,84%	3.630,6	-20,29%	2.987,5	-17,71%	2.675,9	-26,30%	2.320,6	-13,28%	-51,52%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	3.438,6	3.069,3	-10,74%	2.472,0	-19,46%	1.847,9	-25,25%	1.665,9	-32,61%	1.398,2	-16,07%	-59,34%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	2.127,5	1.880,6	-11,61%	1.558,6	-17,12%	1.209,1	-22,42%	962,4	-38,25%	791,2	-17,79%	-62,81%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	135,7	129,3	-4,72%	133,4	3,17%	107,5	-19,42%	62,6	-53,07%	64,8	3,51%	-52,25%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	1.610,1	1.728,9	7,38%	1.597,2	-7,62%	1.393,6	-12,75%	1.293,9	-18,99%	1.185,1	-8,41%	-26,40%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	833,7	914,5	9,69%	777,5	-14,98%	686,5	-11,70%	620,6	-20,18%	536,8	-13,50%	-35,61%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1.197,6	1.162,3	-2,95%	690,8	-40,57%	659,5	-4,53%	1.248,9	80,79%	1.085,1	-13,12%	-9,39%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		34.183,9	32.129,9	-6,01%	24.618,7	-23,38%	22.497,9	-8,61%	21.905,0	-11,02%	19.869,3	-9,29%	-41,88%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Ο επόμενος δείκτης που εξετάζεται είναι ο Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο (Πίνακας 4). Σε επίπεδο συνολικού τομέα την περίοδο 2008-2012, παρατηρείται μείωση του κύκλου εργασιών ανά εργαζόμενο της τάξεως του 22,39% και μεταβλήθηκε από 87,3 σε 67,7 χιλ. € ανά εργαζόμενο. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο παρότι συνολικά στον τομέα μειώνεται την εξεταζόμενη περίοδο στον κλάδο υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης αυξάνεται κατά 84,57%, επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης κατά 4,02% και διοικητικών δραστηριοτήτων κατά 1,67%. Τη σημαντικότερη μείωση στον κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο την παρατηρούμε στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, τεχνικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων (-57,19%).

Το λειτουργικό περιθώριο υπολογίζεται ως ο συνολικός κύκλος εργασιών μείον τα κόστη προσωπικού και προκύπτει από τις λειτουργικές δραστηριότητες μετά την πληρωμή του παράγοντα εργασία.

Συνολικά, ο τομέας των υπηρεσιών παρουσιάζει συμπίεση του λειτουργικού περιθωρίου σε ποσοστό 44,91% την περίοδο 2008-2012. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου το 2010 παρατηρήθηκε ετήσια μείωση της τάξεως του 37,8%, ενώ αντίθετα παρατηρήθηκε ετήσια αύξηση της τάξεως του 5,12% το 2011 (Πίνακας 5).

Από πλευράς κλάδων οικονομικής δραστηριότητας αυξημένο λειτουργικό περιθώριο εμφανίζουν μόνο οι υπηρεσίες καθαρισμού από το 2008 έως το 2012 (21,96%). Την ίδια περίοδο η μεγαλύτερη συμπίεση στο λειτουργικό περιθώριο παρατηρείται στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων (-71,3%). Είναι αξιοπρόσεχτο ότι για τις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορών το 2009 η ετήσια μείωση ήταν 133,77% ενώ την αμέσως επόμενη χρονιά παρατηρήθηκε ετήσια αύξηση της τάξεως του 651,95%. Επίσης, το 2010 οι υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων παρουσίασαν αύξηση στο ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα 109,02%, ενώ οι υπηρεσίες διαφήμισης και δραστηριοτήτων απασχόλησης μείωση 132,39% και 142,11% αντίστοιχα.

Πίνακας 4: Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο (χιλ. €) (Turnover per person employed)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	60,9	60,4	-0,82%	61,2	1,32%	59,3	-3,10%	59,2	-0,17%	-2,79%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	92,1	97,8	6,19%	86,6	-11,45%	77,0	-11,09%	70,2	-8,83%	-23,78%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	309,8	374,1	20,76%	316,5	-15,40%	282,4	-10,77%	283,5	0,39%	-8,49%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	91,5	77,0	-15,85%	79,3	2,99%	65,4	-17,53%	58,6	-10,40%	-35,96%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	49,8	41,4	-16,87%	38,9	-6,04%	34,6	-11,05%	51,8	49,71%	4,02%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	30,7	28,8	-6,19%	29,2	1,39%	25,4	-13,01%	27,7	9,06%	-9,77%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	73,9	60,7	-17,86%	---	---	59,6	---	57,2	-4,03%	-22,60%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	73,9	71,0	-3,92%	53,7	-24,37%	46,0	-14,34%	43,1	-6,30%	-41,68%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	188,8	168,3	-10,86%	138,1	-17,94%	105,8	-23,39%	105,2	-0,57%	-44,28%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	94,6	82,5	-12,79%	71,9	-12,85%	50,8	-29,35%	40,5	-20,28%	-57,19%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	16,2	13,2	-18,52%	14,9	12,88%	26,5	77,85%	29,9	12,83%	84,57%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	43,7	37,7	-13,73%	35,2	-6,63%	31,2	-11,36%	30,1	-3,53%	-31,12%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	23,8	21,4	-10,08%	19,1	-10,75%	19,7	3,14%	18,0	-8,63%	-24,37%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	71,9	70,3	-2,23%	50,8	-27,74%	40,1	-21,06%	73,1	82,29%	1,67%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		87,3	86,0	-1,39%	71,1	-17,37%	66,0	-7,19%	67,7	2,63%	-22,39%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Πίνακας 5: Ακαθάριστο Λειτουργικό Περιθώριο (σε εκατ. €) (Gross operating surplus)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	22,8	-7,7	-133,77%	42,5	651,95%	27,4	-35,53%	14,8	-45,99%	-35,09%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	280,1	344,9	23,13%	195,5	-43,32%	169,3	-13,40%	80,4	-52,51%	-71,30%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	2.633,8	2.241,6	-14,89%	1.754,5	-21,73%	1.384,5	-21,09%	1.169,2	-15,55%	-55,61%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	284,0	464,8	63,66%	145,8	-68,63%	152,4	4,53%	196,7	29,07%	-30,74%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	30,1	13,3	-55,81%	27,8	109,02%	23,1	-16,91%	22,4	-3,03%	-25,58%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	631,9	676,7	7,09%	589,0	-12,96%	588,9	-0,02%	564,0	-4,23%	-10,75%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	600,2	411,1	-31,51%	---	---	287,1	---	241,9	-15,74%	-59,70%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	1.921,1	1.776,3	-7,54%	1.071,1	-39,70%	1.135,2	5,98%	990,7	-12,73%	-48,43%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	270,4	255,7	-5,44%	122,8	-51,97%	124,5	1,38%	141,4	13,57%	-47,71%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	374,0	248,2	-33,64%	-80,4	-132,39%	266,8	-431,84%	328,6	23,16%	-12,14%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	12,5	3,8	-69,60%	-1,6	-142,11%	9,3	-681,25%	8,3	-10,75%	-33,60%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	207,6	205,2	-1,16%	206,3	0,54%	67,6	-67,23%	171,3	153,40%	-17,49%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	107,0	142,2	32,90%	126,7	-10,90%	160,0	26,28%	130,5	-18,44%	21,96%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	160,7	165,1	2,74%	84,5	-48,82%	107,9	27,69%	91,6	-15,11%	-43,00%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		7.536,2	6.941,2	-7,90%	4.284,5	-38,27%	4.504,0	5,12%	4.151,8	-7,82%	-44,91%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Το ποσοστό λειτουργικού περιθωρίου ορίζεται ως το πηλίκο του λειτουργικού περιθωρίου προς τον κύκλο εργασιών. Στο συνολικό τομέα παρατηρείται μια ελαφρά συμπίεση της κερδοφορίας καθώς το ποσοστό του λειτουργικού περιθωρίου μειώθηκε κατά 1,11% την εξεταζόμενη περίοδο. Είναι γεγονός ότι η πτωτική τάση της κερδοφορίας μετά το 2010 άρχισε να αντιστρέφεται (Πίνακας 6).

Αύξηση της κερδοφορίας τους έχουν την περίοδο 2008-2012 καθώς αυξάνεται το ποσοστό λειτουργικού περιθωρίου οι κλάδοι υπηρεσιών διαφήμισης (7,59%), άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών & τεχνικών δραστηριοτήτων (93,75%), δραστηριοτήτων απασχόλησης (43,48%), δραστηριοτήτων παροχής προστασίας (2,33%), καθαρισμού (64,06%), νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (11,49%) και πληροφορικής (6,4%).

**Πίνακας 6: Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου
(Gross operating surplus/turnover - gross operating rate) (%)**

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	2,3	-0,8	-134,78%	4,8	-700,00%	3,3	-31,25%	1,9	-42,42%	-17,39%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	9,5	12,1	27,37%	8,4	-30,58%	9,4	11,90%	5,3	-43,62%	-44,21%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	29,2	26,4	-9,59%	24,6	-6,82%	22,1	-10,16%	18,2	-17,65%	-37,67%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	20,3	33,7	66,01%	12,0	-64,39%	15,4	28,33%	21,6	40,26%	6,40%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	21,0	11,0	-47,62%	22,1	100,91%	20,1	-9,05%	13,7	-31,84%	-34,76%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	29,6	32,2	8,78%	28,8	-10,56%	37,6	30,56%	33,0	-12,23%	11,49%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	17,6	15,0	-14,77%	---	---	14,1	---	12,7	-9,93%	-27,84%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	40,1	39,0	-2,74%	29,5	-24,36%	38,0	28,81%	37,0	-2,63%	-7,73%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	7,9	8,3	5,06%	5,0	-39,76%	6,7	34,00%	8,5	26,87%	7,59%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	17,6	13,2	-25,00%	-5,2	-139,39%	22,1	-525,00%	34,1	54,30%	93,75%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	9,2	2,9	-68,48%	-1,2	-141,38%	8,7	-825,00%	13,2	51,72%	43,48%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	12,9	11,9	-7,75%	12,9	8,40%	4,9	-62,02%	13,2	169,39%	2,33%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	12,8	15,6	21,88%	16,3	4,49%	23,3	42,94%	21,0	-9,87%	64,06%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	13,4	14,2	5,97%	12,2	-14,08%	16,4	34,43%	7,3	-55,49%	-45,52%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		17,4	16,8	-3,57%	12,2	-27,48%	17,3	42,24%	17,2	-0,58%	-1,11%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

2.2 Δείκτες Απασχόλησης

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν οι βασικοί δείκτες απασχόλησης. Τα στοιχεία παρουσιάζονται συνολικά για τον τομέα, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Εξετάζεται πρώτα απ'όλα ο αριθμός των απασχολούμενων του συνολικού τομέα και των επιμέρους κλάδων, καθώς και οι μεταβολές αυτού. Ο αριθμός των απασχολούμενων αφορά τον συνολικό αριθμό των ατόμων που απασχολούνται σε μια επιχείρηση. Περιλαμβάνει άτομα όπως οι ιδιοκτήτες, οι συνέταιροι, τα μέλη που απασχολούνται αμισθί, που εργάζονται έξω από την μονάδα. Ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων αποτελεί πρακτικά το άθροισμα του έμμισθου και άμισθου προσωπικού.

Από τον Πίνακα 7, παρατηρούμε ότι ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στον τομέα παροχής υπηρεσιών στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 13,64% την περίοδο 2008-2013. Το 2008, ο αριθμός των απασχολούμενων ήταν 413.742 άτομα και σταδιακά μειώθηκε φτάνοντας το 2013 τα 357.325 άτομα.

Ο κλάδος υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης το 2013 απασχολεί 10,29% περισσότερα άτομα σε σχέση με το 2008. Ο αριθμός των εργαζομένων στο συγκεκριμένο κλάδο άγγιξε τους 3.310 εργαζομένους το 2011, όπου έπειτα μειώθηκαν. Άλλοι κλάδοι που παρουσίασαν αύξηση στο απασχολούμενο προσωπικό είναι οι υπηρεσίες προστασίας και διοικητικών δραστηριοτήτων (10,39% και 5,07% αντίστοιχα). Η μεγαλύτερη μείωση στον αριθμό των απασχολούμενων παρατηρείται στον κλάδο υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης (73,86%).

Πίνακας 7: Αριθμός Απασχολούμενων (Number of persons employed)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		2013		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	16.596	16.265	-1,99%	14.604	-10,21%	14.084	-3,56%	12.853	-8,74%	12.059	-6,18%	-27,34%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	31.891	29.217	-8,38%	26.975	-7,67%	23.340	-13,48%	21.554	-7,65%	19.604	-9,05%	-38,53%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	29.119	22.727	-21,95%	22.554	-0,76%	22.215	-1,50%	22.617	1,81%	21.339	-5,65%	-26,72%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	15.309	17.944	17,21%	15.365	-14,37%	15.100	-1,72%	15.508	2,70%	15.160	-2,24%	-0,97%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	2.876	2.917	1,43%	3.226	10,59%	3.310	2,60%	3.165	-4,38%	3.172	0,22%	10,29%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	69.504	73.013	5,05%	70.190	-3,87%	61.558	-12,30%	61.670	0,18%	59.890	-2,89%	-13,83%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	46.070	45.125	-2,05%	---	---	34.110	---	33.345	-2,24%	30.756	-7,76%	-33,24%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	64.788	64.119	-1,03%	67.647	5,50%	64.952	-3,98%	62.027	-4,50%	61.355	-1,08%	-5,30%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	18.214	18.236	0,12%	17.902	-1,83%	17.463	-2,45%	15.837	-9,31%	15.313	-3,31%	-15,93%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	22.485	22.799	1,40%	21.690	-4,86%	23.781	9,64%	23.757	-0,10%	23.974	0,91%	6,62%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	8.386	9.776	16,58%	8.977	-8,17%	4.055	-54,83%	2.094	-48,36%	2.192	4,68%	-73,86%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	36.820	45.889	24,63%	45.385	-1,10%	44.669	-1,58%	43.047	-3,63%	40.645	-5,58%	10,39%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	35.039	42.790	22,12%	40.771	-4,72%	34.769	-14,72%	34.508	-0,75%	34.377	-0,38%	-1,89%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	16.645	16.528	-0,70%	13.610	-17,65%	16.434	20,75%	17.096	4,03%	17.489	2,30%	5,07%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		413.742	427.345	3,29%	368.896	-13,68%	379.840	2,97%	369.078	-2,83%	357.325	-3,18%	-13,64%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Στον Πίνακα 8, παρουσιάζεται ο αριθμός των εργαζομένων των επιχειρήσεων του τομέα και των επιμέρους κλάδων αυτού. Πρόκειται για το συνολικό αριθμό των ατόμων που απασχολούνται από έναν εργοδοτή με σύμβαση εργασίας και λαμβάνουν αποζημίωση με την μορφή μισθού, ημερομισθίου ή άλλης αμοιβής.

Ο συνολικός αριθμός εργαζομένων στον τομέα παροχής υπηρεσιών μειώθηκε κατά 11,98% από το 2008 (273.384 άτομα) στο 2012 (240.636 άτομα). Η μεγαλύτερη ετήσια μεταβολή του αριθμού των εργαζομένων συνολικά στον τομέα παρατηρείται το 2010 (-15,37%). Ο κλάδος με την μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των εργαζομένων την εξεταζόμενη περίοδο είναι οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (41,34%), ενώ η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στις υπηρεσίες απασχόλησης (-74,51%).

Πίνακας 8: Αριθμός Εργαζομένων (Number of employees)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	16.048	15.805	-1,51%	14.182	-10,27%	13.680	-3,54%	12.472	-8,83%	-22,28%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	27.542	25.078	-8,95%	23.495	-6,31%	20.187	-14,08%	18.969	-6,03%	-31,13%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	29.094	22.702	-21,97%	22.545	-0,69%	22.116	-1,90%	22.469	1,60%	-22,77%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	10.595	13.591	28,28%	11.848	-12,82%	9.606	-18,92%	10.389	8,15%	-1,94%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	1.762	1.856	5,33%	1.748	-5,82%	2.316	32,49%	2.187	-5,57%	24,12%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	33.878	36.517	7,79%	32.675	-10,52%	26.070	-20,21%	28.607	9,73%	-15,56%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	36.890	36.648	-0,66%	---	---	25.815	---	24.300	-5,87%	-34,13%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	9.900	9.063	-8,45%	14.245	57,18%	12.328	-13,46%	11.123	-9,77%	12,35%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	12.562	12.672	0,88%	12.295	-2,98%	12.148	-1,20%	11.052	-9,02%	-12,02%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματιών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	10.759	11.667	8,44%	12.395	6,24%	14.628	18,02%	15.207	3,96%	41,34%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	7.493	8.942	19,34%	8.261	-7,62%	3.845	-53,46%	1.910	-50,33%	-74,51%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	35.982	42.323	17,62%	42.491	0,40%	42.406	-0,20%	40.925	-3,49%	13,74%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	28.934	35.361	22,21%	34.949	-1,17%	27.538	-21,21%	28.535	3,62%	-1,38%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	11.945	11.183	-6,38%	8.718	-22,04%	11.940	36,96%	12.491	4,61%	4,57%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		273.384	283.408	3,67%	239.847	-15,37%	244.623	1,99%	240.636	-1,63%	-11,98%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Στον Πίνακα 9, συνοψίζονται τα στοιχεία που αφορούν το άμισθο εργατικό δυναμικό. Εξαιτίας του ότι τα στοιχεία του 2008 δεν είναι διαθέσιμα, η ανάλυση αφορά την περίοδο 2009 έως 2012.

Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου ο συνολικός αριθμός του άμισθου εργατικού δυναμικού του τομέα μειώθηκε 10,77%, από 143.937 άτομα σε 128.442 άτομα. Είναι εντυπωσιακό ότι κατά την συγκεκριμένη περίοδο ο αριθμός του άμισθου εργατικού δυναμικού στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών αυξήθηκε 492% και ο μεγαλύτερος αριθμός άμισθου εργατικού δυναμικού απασχολείται στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών (2012: 50.904 άτομα). Επίσης, η μεγαλύτερη μείωση σε άμισθο εργατικό δυναμικό παρατηρείται στις δραστηριότητες απασχόλησης (-77,94%).

Πίνακας 9: Αριθμός Άμισθου Εργατικού Δυναμικού (Number of unpaid persons employed)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	---	460,0	---	422,0	-8,26%	404,0	-4,27%	381,0	-5,69%	-17,17%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	---	4.139,0	---	3.480,0	-15,92%	3.153,0	-9,40%	2.585,0	-18,01%	-37,55%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	---	25,0	---	9,0	-64,00%	99,0	1000,00%	148,0	49,49%	492,00%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	---	4.353,0	---	3.517,0	-19,21%	5.494,0	56,21%	5.119,0	-6,83%	17,60%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	---	1.061,0	---	1.478,0	39,30%	994,0	-32,75%	978,0	-1,61%	-7,82%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	---	36.496,0	---	37.515,0	2,79%	35.488,0	-5,40%	33.063,0	-6,83%	-9,41%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	---	8.477,0	---	8.717,0	2,83%	8.295,0	-4,84%	9.045,0	9,04%	6,70%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	---	55.056,0	---	53.402,0	-3,00%	52.624,0	-1,46%	50.904,0	-3,27%	-7,54%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	---	5.564,0	---	5.607,0	0,77%	5.315,0	-5,21%	4.785,0	-9,97%	-14,00%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	---	11.132,0	---	9.295,0	-16,50%	9.153,0	-1,53%	8.550,0	-6,59%	-23,19%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	---	834,0	---	716,0	-14,15%	210,0	-70,67%	184,0	-12,38%	-77,94%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	---	3.566,0	---	2.894,0	-18,84%	2.263,0	-21,80%	2.122,0	-6,23%	-40,49%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	---	7.429,0	---	5.822,0	-21,63%	7.231,0	24,20%	5.973,0	-17,40%	-19,60%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείων & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	---	5.345,0	---	4.892,0	-8,48%	4.494,0	-8,14%	4.605,0	2,47%	-13,84%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		---	143.937,0	---	137.766,0	-4,29%	135.217,0	-1,85%	128.442,0	-5,01%	-10,77%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Από τον Πίνακα 10, παρατηρούμε ότι την περίοδο 2008-2012 το ποσοστό των εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 1,73%. Πιο συγκεκριμένα, το 2008 το ποσοστό εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων ήταν 72,6% ενώ το 2012 αυξήθηκε στο 73,8%.

Επιπλέον, στους περισσότερους κλάδους παρατηρείται αύξηση αυτού του ποσοστού με την μεγαλύτερη στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (33,89%). Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων παρουσίασε μείωση την εξεταζόμενη περίοδο στους κλάδους τηλεπικοινωνιών, επεξεργασίας δεδομένων, παροχής συμβουλών διαχείρισης, νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και παροχής προστασίας.

Πίνακας 10: Ποσοστό Εργαζομένων στο Σύνολο των Απασχολουμένων (Share of employees in persons employed)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περίοδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ- μεταφορικών Δραστηριοτήτων	96,7	97,2	0,52%	97,1	-0,10%	97,1	0,00%	97,0	-0,10%	0,31%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	86,4	85,8	-0,69%	87,1	1,52%	86,5	-0,69%	88,0	1,73%	1,85%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	99,9	99,9	0,00%	100,0	0,10%	99,6	-0,40%	99,3	-0,30%	-0,60%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	69,2	75,7	9,39%	77,1	1,85%	63,6	-17,51%	67,0	5,35%	-3,18%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	61,3	63,6	3,75%	54,2	-14,78%	70,0	29,15%	69,1	-1,29%	12,72%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	48,7	50,0	2,67%	46,6	-6,80%	42,4	-9,01%	46,4	9,43%	-4,72%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	80,1	81,2	1,37%	---	---	75,7	---	72,9	-3,70%	-8,99%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	15,3	14,1	-7,84%	21,1	49,65%	19,0	-9,95%	17,9	-5,79%	16,99%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	69,0	69,5	0,72%	68,7	-1,15%	69,6	1,31%	69,8	0,29%	1,16%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	47,8	51,2	7,11%	57,1	11,52%	61,5	7,71%	64,0	4,07%	33,89%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	89,4	91,5	2,35%	92,0	0,55%	94,8	3,04%	91,2	-3,80%	2,01%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	97,7	92,2	-5,63%	93,6	1,52%	94,9	1,39%	95,1	0,21%	-2,66%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	82,6	82,6	0,00%	85,7	3,75%	79,2	-7,58%	82,7	4,42%	0,12%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	71,8	67,7	-5,71%	64,1	-5,32%	72,7	13,42%	73,1	0,55%	1,81%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		72,6	73,0	0,62%	67,5	-7,61%	73,3	8,70%	73,8	0,67%	1,73%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Όσον αφορά τον αριθμό των απασχολουμένων ανά επιχείρηση βλέπουμε από το 2008 στο 2012 (Πίνακας 11), μια ελαφρά αύξηση καθώς, το 2012 κατά μέσο όρο απασχολούνταν 3 άτομα ανά επιχείρηση του κλάδου. Κατά την περίοδο 2008-2012 οι μεταβολές του μέσου όρου απασχολουμένων ανά επιχείρηση του τομέα κυμαίνονταν από 2,9 έως 3 άτομα.

Ο κλάδος που απασχολεί τα περισσότερα άτομα ανά επιχείρηση είναι οι τηλεπικοινωνίες (2012: 141,4 άτομα). Επιπλέον, αμετάβλητος έμεινε ο αριθμός των απασχολουμένων ανά επιχείρηση την εξεταζόμενη περίοδο στον κλάδο της διαφήμισης, ενώ μεγάλη μείωση παρατηρήθηκε στον κλάδο παροχής προστασίας (-55,11%) και μεγάλη αύξηση στον κλάδο υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (45%).

**Πίνακας 11: Αριθμός Απασχολούμενων ανά επιχείρηση
(Number of persons employed per enterprise)**

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2	2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53 Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	45,8	44,1	-3,71%	40,5	-8,16%	39,0	-3,70%	35,8	-8,21%	-21,83%
58 Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	8,8	8,0	-9,09%	7,9	-1,25%	6,9	-12,66%	6,3	-8,70%	-28,41%
61 Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	269,6	216,4	-19,73%	223,3	3,19%	220,0	-1,48%	141,4	-35,73%	-47,55%
62 Υπηρεσίες Πληροφορικής	2,8	3,3	17,86%	3,1	-6,06%	3,1	0,00%	3,2	3,23%	14,29%
63 Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	2,5	2,5	0,00%	2,9	16,00%	3,2	10,34%	3,0	-6,25%	20,00%
69 Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	2,1	2,2	4,76%	2,1	-4,55%	1,9	-9,52%	2,0	5,26%	-4,76%
702 Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	4,6	4,5	-2,17%	---	---	3,4	---	3,4	0,00%	-26,09%
71 Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	1,1	1,1	0,00%	1,2	9,09%	1,2	0,00%	1,2	0,00%	9,09%
73 Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κανής Γνώμης	3,0	3,0	0,00%	3,0	0,00%	3,1	3,33%	3,0	-3,23%	0,00%
74 Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	2,0	2,1	5,00%	2,1	0,00%	2,6	23,81%	2,9	11,54%	45,00%
78 Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	10,3	12,1	17,48%	12,2	0,83%	20,7	69,67%	10,6	-48,79%	2,91%
80 Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	42,1	16,5	-60,81%	18,3	10,91%	19,0	3,83%	18,9	-0,53%	-55,11%
812 Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	5,8	7,1	22,41%	7,2	1,41%	6,5	-9,72%	6,6	1,54%	13,79%
82 Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	3,5	3,4	-2,86%	3,3	-2,94%	3,9	18,18%	4,2	7,69%	20,00%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	2,9	3,0	1,66%	2,9	-3,25%	2,9	-0,87%	3,0	3,39%	0,80%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

2.3 Δείκτες Δαπανών

Οι βασικότερες δαπάνες των επιχειρήσεων που αναλύονται σε αυτή την ενότητα αφορούν τα έξοδα προσωπικού και τις δαπάνες για αγορές αγαθών και υπηρεσιών. Τα έξοδα προσωπικού περιλαμβάνουν τους μισθούς και τις ασφαλιστικές εισφορές.

Ο πρώτος δείκτης δαπανών που αφορά τα έξοδα προσωπικού συνοψίζεται στον Πίνακα 12. Αυτός αφορά την συνολική αποζημίωση σε μετρητά ή είδος που πληρώνει ένας εργοδότης στον εργαζόμενο ως ανταπόδοση για την εργασία που του παρείχε και τους φόρους και τις κοινωνικές εισφορές. Τα έξοδα προσωπικού ορίζονται ως το άθροισμα των μισθών, ημερομισθίων και ασφαλιστικών εισφορών.

Τα συνολικά έξοδα προσωπικού του τομέα ανήλθαν 5.891,1 εκατ. € το 2012 παρουσιάζοντας σε σχέση με το 2008 μείωση της τάξης του 21,67%. Ο κλάδος με τα περισσότερα έξοδα προσωπικού είναι οι τηλεπικοινωνίες (2012: 1007,2 εκατ. €). Μείωση στα έξοδα του προσωπικού άνω του 50% παρατηρήθηκε την εξεταζόμενη περίοδο στον

κλάδο των δραστηριοτήτων απασχόλησης, ενώ αύξηση παρατηρείται στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών 8,71%, υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων 10,10% και υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου 17,58%.

Πίνακας 12: Έξοδα Προσωπικού (σε εκατ. €) (Personnel costs)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	563,8	577,9	2,50%	497,0	-14,00%	450,4	-9,38%	396,0	-12,08%	-29,76%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	757,4	796,8	5,20%	637,3	-20,02%	576,6	-9,52%	502,6	-12,83%	-33,64%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	1.316,6	1.245,9	-5,37%	1.298,5	4,22%	1.114,6	-14,16%	1.007,2	-9,64%	-23,50%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	338,6	396,5	17,10%	345,2	-12,94%	299,6	-13,21%	287,0	-4,21%	-15,24%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	80,7	65,7	-18,59%	51,9	-21,00%	50,5	-2,70%	51,2	1,39%	-36,56%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	923,4	953,6	3,27%	870,7	-8,69%	613,4	-29,55%	650,6	6,06%	-29,54%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	1.181,8	1.027,3	-13,07%	---	---	880,3	---	863,5	-1,91%	-26,93%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	211,2	204,7	-3,08%	319,6	56,13%	277,4	-13,20%	229,6	-17,23%	8,71%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	325,2	342,5	5,32%	345,2	0,79%	316,6	-8,29%	270,8	-14,47%	-16,73%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	295,1	322,9	9,42%	256,9	-20,44%	397,0	54,53%	324,9	-18,16%	10,10%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	95,1	107,4	12,93%	115,4	7,45%	84,5	-26,78%	32,6	-61,42%	-65,72%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	791,0	856,1	8,23%	855,9	-0,02%	850,1	-0,68%	732,9	-13,79%	-7,35%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	413,6	483,8	16,97%	431,6	-10,79%	281,3	-34,82%	275,3	-2,13%	-33,44%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	227,0	207,8	-8,46%	185,2	-10,88%	217,3	17,33%	266,9	22,83%	17,58%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		7.520,5	7.588,9	0,91%	6.210,4	-18,16%	6.409,6	3,21%	5.891,1	-8,09%	-21,67%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Από πλευράς μισθών και ημερομισθίων οι συνολικές δαπάνες του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα ανέρχονται 4.661 εκατ. € το 2012, μειούμενες κατά 22,48% από το 2008. Αυτή η μείωση μπορεί αν εξηγηθεί κατά ένα μέρος από την αντίστοιχη μείωση του αριθμού των εργαζομένων όπως περιγράφεται παραπάνω. Οι μόνοι επι μέρους κλάδοι που την περίοδο 2008-2012 παρουσίασαν αύξηση στα έξοδα για μισθούς και ημερομίσθια ήταν οι υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών 7,87%, οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων 10,19% και οι υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου 16,8%.

Πίνακας 13: Μισθοί & Ημερομίσθια (σε εκατ. €) (Wages and Salaries)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	422,4	432,3	2,34%	374,5	-13,37%	337,3	-9,93%	296,0	-12,24%	-29,92%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	633,6	663,4	4,70%	516,1	-22,20%	485,7	-5,89%	419,7	-13,59%	-33,76%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	1.046,0	947,6	-9,41%	1.050,9	10,90%	881,9	-16,08%	771,3	-12,54%	-26,26%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	272,7	317,4	16,39%	277,8	-12,48%	240,0	-13,61%	228,3	-4,88%	-16,28%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	64,2	54,3	-15,42%	43,1	-20,63%	41,0	-4,87%	40,6	-0,98%	-36,76%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	753,6	766,5	1,71%	700,6	-8,60%	489,1	-30,19%	518,8	6,07%	-31,16%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	951,4	827,5	-13,02%	---	---	714,8	---	691,2	-3,30%	-27,35%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	169,0	163,4	-3,31%	255,6	56,43%	220,2	-13,85%	182,3	-17,21%	7,87%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	259,4	274,5	5,82%	281,1	2,40%	253,6	-9,78%	216,6	-14,59%	-16,50%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματιών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	236,5	261,4	10,53%	204,2	-21,88%	316,3	54,90%	260,6	-17,61%	10,19%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	75,2	84,5	12,37%	92,7	9,70%	66,7	-28,05%	25,8	-61,32%	-65,69%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	624,2	677,2	8,49%	675,9	-0,19%	676,4	0,07%	583,3	-13,76%	-6,55%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	323,8	379,9	17,33%	340,2	-10,45%	219,5	-35,48%	215,8	-1,69%	-33,35%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	180,4	164,7	-8,70%	146,3	-11,17%	172,0	17,57%	210,7	22,50%	16,80%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		6.012,4	6.014,6	0,04%	4.959,0	-17,55%	5.114,5	3,14%	4.661,0	-8,87%	-22,48%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Οι δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση το 2012 ανήλθαν στα 1230,2 εκατ. € σε σχέση με το 2008 που ήταν 1508,1 εκατ. € (μείωση 18,43%) (Πίνακας 14). Τις μεγαλύτερες δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση σταθερά έχουν οι κλάδοι των τηλεπικοινωνιών, δραστηριοτήτων παροχής προστασίας, παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων.

Πίνακας 14: Δαπάνες Κοινωνικής Ασφάλισης (σε εκατ. €) (Social security costs)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	141,3	145,5	2,97%	122,4	-15,88%	113,1	-7,60%	100,0	-11,58%	-29,23%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	123,8	133,4	7,75%	121,2	-9,15%	90,9	-25,00%	82,9	-8,80%	-33,04%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	270,6	298,4	10,27%	247,6	-17,02%	232,7	-6,02%	235,9	1,38%	-12,82%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	65,9	79,1	20,03%	67,4	-14,79%	59,6	-11,57%	58,7	-1,51%	-10,93%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	16,5	11,4	-30,91%	8,8	-22,81%	9,5	7,95%	10,6	11,58%	-35,76%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	169,8	187,1	10,19%	170,1	-9,09%	124,3	-26,93%	131,8	6,03%	-22,38%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	230,3	199,8	-13,24%	---	---	165,5	---	172,3	4,11%	-25,18%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	42,2	41,3	-2,13%	64,0	54,96%	57,2	-10,63%	47,3	-17,31%	12,09%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	65,8	67,9	3,19%	64,1	-5,60%	62,9	-1,87%	54,2	-13,83%	-17,63%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	58,6	61,5	4,95%	52,7	-14,31%	80,7	53,13%	64,4	-20,20%	9,90%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	19,9	22,9	15,08%	22,7	-0,87%	17,8	-21,59%	6,8	-61,80%	-65,83%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	166,8	178,8	7,19%	180,0	0,67%	173,8	-3,44%	149,6	-13,92%	-10,31%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	89,9	103,9	15,57%	91,4	-12,03%	61,8	-32,39%	59,5	-3,72%	-33,82%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείων & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	46,7	43,1	-7,71%	38,8	-9,98%	45,3	16,75%	56,2	24,06%	20,34%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		1.508,1	1.574,1	4,38%	1.251,2	-20,51%	1.295,1	3,51%	1.230,2	-5,01%	-18,43%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Οι δαπάνες για αγορές αγαθών και υπηρεσιών από την άλλη μεριά το 2012 είναι σχεδόν διπλάσιες σε σχέση με τα έξοδα προσωπικού. Αυτό σημαίνει ότι η συνεισφορά των δαπανών αυτών στη διαμόρφωση του λειτουργικού περιθωρίου είναι αρκετά μεγαλύτερη. Στον Πίνακα 15, βλέπουμε ότι οι δαπάνες για αγορές αγαθών και υπηρεσιών ανήλθαν το 2012 σε 12.541,3 εκατ. € μειούμενες κατά 37,01% σε σχέση με το 2008. Η μείωση αυτή είναι εμφανώς μεγαλύτερη στους κλάδους υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, διαφήμισης, και εκδοτικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα, στον κλάδο υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων και παροχής υπηρεσιών παρατηρείται αύξηση 81,96% στις συγκεκριμένες δαπάνες την περίοδο 2008-2012. Τέλος, οι συνολικές δαπάνες αυτής της μορφής είναι μεγαλύτερες στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών, παροχής συμβουλών διαχείρισης και δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών.

Πίνακας 15: Συνολικές Αγορές Προϊόντων & Υπηρεσιών (σε εκατ. €)
(Total purchases of goods and services)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	450,6	441,6	-2,00%	392,0	-11,23%	374,8	-4,39%	360,0	-3,95%	-20,11%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	2.029,6	1.788,0	-11,90%	1.546,3	-13,52%	1.088,8	-29,59%	937,1	-13,93%	-53,83%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	5.290,2	5.173,8	-2,20%	4.208,3	-18,66%	3.890,2	-7,56%	4.331,3	11,34%	-18,13%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	818,2	1.571,0	92,01%	749,9	-52,27%	573,2	-23,56%	461,7	-19,45%	-43,57%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	51,0	57,2	12,16%	59,3	3,67%	56,6	-4,55%	92,8	63,96%	81,96%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	603,1	525,0	-12,95%	590,4	12,46%	378,5	-35,89%	512,2	35,32%	-15,07%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	1.867,0	1.603,6	-14,11%	---	---	1.050,3	---	1.018,1	-3,07%	-45,47%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	2.673,6	2.615,2	-2,18%	2.268,9	-13,24%	1.690,3	-25,50%	1.443,5	-14,60%	-46,01%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	2.862,5	2.486,0	-13,15%	2.014,5	-18,97%	1.419,9	-29,52%	1.257,0	-11,47%	-56,09%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	1.470,9	1.495,5	1,67%	1.666,9	11,46%	649,5	-61,04%	538,9	-17,03%	-63,36%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	28,3	18,4	-34,98%	19,9	8,15%	14,8	-25,63%	22,4	51,35%	-20,85%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	622,3	666,9	7,17%	537,7	-19,37%	503,1	-6,43%	395,0	-21,49%	-36,53%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	320,4	293,3	-8,46%	222,9	-24,00%	246,2	10,45%	216,0	-12,27%	-32,58%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	822,0	780,4	-5,06%	537,4	-31,14%	343,1	-36,16%	955,3	178,43%	16,22%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		19.909,7	19.515,9	-1,98%	14.814,4	-24,09%	12.279,3	-17,11%	12.541,3	2,13%	-37,01%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Το ποσοστό των εξόδων προσωπικού στις συνολικές αγορές αγαθών και υπηρεσιών το 2012 ήταν 46,97% , αυξημένο κατά 23,61% σε σχέση με το 2008.

Η αύξηση αυτή αφορά κυρίως του κλάδους υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων, πληροφορικής, παροχής συμβουλών διαχείρισης, δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών, διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων, άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας και διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου (Πίνακας 16).

Πίνακας 16: Ποσοστό Εξόδων Προσωπικού στις Συνολικές Αγορές Αγαθών και Υπηρεσιών (%) (Share of personnel costs in total purchases of goods and services)												
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008			2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	125,1	130,9	4,64%	126,8	-3,13%	120,2	-5,21%	110,0	-8,49%	-12,07%	
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	37,3	44,6	19,57%	41,2	-7,62%	53,0	28,64%	53,6	1,13%	43,70%	
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	24,9	24,1	-3,21%	30,9	28,22%	28,7	-7,12%	23,3	-18,82%	-6,43%	
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	41,4	25,2	-39,13%	46,0	82,54%	52,3	13,70%	62,2	18,93%	50,24%	
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	158,3	114,9	-27,42%	87,5	-23,85%	89,3	2,06%	55,2	-38,19%	-65,13%	
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	153,1	181,7	18,68%	147,5	-18,82%	162,1	9,90%	127,0	-21,65%	-17,05%	
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	63,3	64,1	1,26%	---	---	83,8	---	84,8	1,19%	33,97%	
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	7,9	7,8	-1,27%	14,1	80,77%	16,4	16,31%	15,9	-3,05%	101,27%	
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	11,4	13,8	21,05%	17,1	23,91%	22,3	30,41%	21,5	-3,59%	88,60%	
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	20,1	21,6	7,46%	15,4	-28,70%	61,1	296,75%	60,3	-1,31%	200,00%	
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	336,6	582,4	73,02%	579,2	-0,55%	572,6	-1,14%	145,1	-74,66%	-56,89%	
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	127,1	128,4	1,02%	159,2	23,99%	169,0	6,16%	185,5	9,76%	45,95%	
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	129,1	164,9	27,73%	193,6	17,40%	114,3	-40,96%	127,5	11,55%	-1,24%	
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	27,6	26,6	-3,62%	34,5	29,70%	63,3	83,48%	27,9	-55,92%	1,09%	
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		38	38,89	2,34%	41,92	7,79%	52,2	24,52%	46,97	-10,02%	23,61%	

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Το ποσοστό δαπανών προσωπικού σε όρους αξίας παραγωγής ήταν 24,3% το 2008 και αυξήθηκε σε 31,7% το 2012 (Πίνακας 17). Η αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη διαχρονικά στον τομέα των υπηρεσιών δείχνει ότι τα έξοδα προσωπικού καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο τμήμα των συνολικών ταμειακών ροών των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να συμπιέζουν την κερδοφορία. Μάλιστα, το φαινόμενο αυτό είναι πολύ έντονο στην περίπτωση των υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών όπου οι μεταβολές των ποσοστών αυτών την περίοδο που εξετάζουμε είναι οι μεγαλύτερες σε σχέση με τους άλλους κλάδους.

Πίνακας 17: Ποσοστό Δαπανών σε όρους Παραγωγής (Share of personnel costs in production) (%)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	64,2	65,5	2,02%	58,4	-10,84%	56,4	-3,42%	63,8	13,12%	-0,62%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	29,8	29,1	-2,35%	30,2	3,78%	33,2	9,93%	35,2	6,02%	18,12%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	18,4	20,5	11,41%	25,1	22,44%	24,0	-4,38%	22,8	-5,00%	23,91%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	27,7	30,3	9,39%	32,0	5,61%	34,4	7,50%	33,8	-1,74%	22,02%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	57,2	58,1	1,57%	43,9	-24,44%	43,9	0,00%	31,8	-27,56%	-44,41%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	43,1	44,6	3,48%	43,4	-2,69%	39,1	-9,91%	37,9	-3,07%	-12,06%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	34,7	35,5	2,31%	---	---	40,6	---	43,3	6,65%	24,78%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	4,4	4,6	4,55%	9,0	95,65%	10,2	13,33%	9,6	-5,88%	118,18%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	10,4	11,6	11,54%	14,8	27,59%	17,3	16,89%	18,9	9,25%	81,73%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	15,0	18,0	20,00%	16,0	-11,11%	35,5	121,88%	34,9	-1,69%	132,67%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	82,9	86,3	4,10%	77,9	-9,73%	52,0	-33,25%	---	---	#VALUE!
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	49,3	50,3	2,03%	54,1	7,55%	61,3	13,31%	57,1	-6,85%	15,82%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	50,2	53,4	6,37%	55,9	4,68%	42,7	-23,61%	46,1	7,96%	-8,17%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	22,4	22,0	-1,79%	27,2	23,64%	34,2	25,74%	39,7	16,08%	77,23%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		24,3	26,1	7,40%	28,3	8,31%	31,5	11,51%	31,7	0,68%	30,59%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Στην συνέχεια εξετάζουμε το μέσο όρο των εξόδων προσωπικού (Πίνακας 18). Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται ως αναλογία των εξόδων προσωπικού (άθροισμα μισθών, ημερομισθίων και ασφαλιστικών εισφορών) προς το συνολικό αριθμό των εργαζομένων στις επιχειρήσεις. Για το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα παρατηρείται μείωση του μέσου όρου εξόδων κατά 11,01% και από 27,51 το 2008 μειώθηκε σε 24,5 (χιλ. € ανά άτομο) το 2012. Ο μεγαλύτερος μέσος όρος εξόδων παρατηρείται το 2012 στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορών (31,8 χιλ. € ανά άτομο), τηλεπικοινωνιών (44,8 χιλ. € ανά άτομο) και δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (35,5 χιλ. € ανά άτομο). Τέλος, η μεγαλύτερη διαχρονική μείωση στο μέσο όρο εξόδων παρατηρείται στον κλάδο υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων και πληροφόρησης (-48,91%).

Πίνακας 18: Μέσος Όρος Εξόδων Προσωπικού (χιλ. €) (Average personnel costs-personnel costs per employee)													
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008			2009			2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	35,1	36,6	4,27%	35,0	-4,37%	32,9	-6,00%	31,8	-3,34%	-9,40%		
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	27,5	31,8	15,64%	27,1	-14,78%	28,6	5,54%	26,5	-7,34%	-3,64%		
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	45,3	54,9	21,19%	57,6	4,92%	50,4	-12,50%	44,8	-11,11%	-1,10%		
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	32,0	29,2	-8,75%	29,1	-0,34%	31,2	7,22%	27,6	-11,54%	-13,75%		
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	45,8	35,4	-22,71%	29,7	-16,10%	21,8	-26,60%	23,4	7,34%	-48,91%		
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	27,3	26,1	-4,40%	26,6	1,92%	23,5	-11,65%	22,7	-3,40%	-16,85%		
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	32,0	28,0	-12,50%	---	---	34,1	---	35,5	4,11%	10,94%		
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	21,3	22,6	6,10%	22,4	-0,88%	22,5	0,45%	20,6	-8,44%	-3,29%		
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	25,9	27,0	4,25%	28,1	4,07%	26,1	-7,12%	24,5	-6,13%	-5,41%		
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	27,4	27,7	1,09%	20,7	-25,27%	27,1	30,92%	21,4	-21,03%	-21,90%		
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	12,7	12,0	-5,51%	14,0	16,67%	22,0	57,14%	17,0	-22,73%	33,86%		
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	22,0	20,2	-8,18%	20,1	-0,50%	20,0	-0,50%	17,9	-10,50%	-18,64%		
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	14,3	13,7	-4,20%	12,3	-10,22%	10,2	-17,07%	9,6	-5,88%	-32,87%		
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	19,0	18,6	-2,11%	21,2	13,98%	18,2	-14,15%	21,4	17,58%	12,63%		
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		27,51	26,8	-2,66%	21,1	-21,07%	44,3	109,70%	24,5	-44,76%	-11,01%		

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

2.4 Δείκτες Επενδύσεων και Παραγωγικότητας

Στην ενότητα αυτή αναλύονται στοιχεία που αφορούν τις επενδύσεις του τομέα και την παραγωγικότητα της εργασίας συνολικά αλλά και στους επιμέρους κλάδους.

Ο πρώτος δείκτης που εξετάστηκε είναι οι ακαθάριστες επενδύσεις σε υλικά αγαθά. Παρατηρούμε ότι οι ακαθάριστες επενδύσεις του τομέα σε υλικά αγαθά την περίοδο 2008-2012 (Πίνακας 19) μειώθηκαν συνολικά κατά 83,42%. Το μικρότερο ποσό επένδυσης τέτοιου είδους το 2012 παρατηρείται στον τομέα των δραστηριοτήτων απασχόλησης 0,2 εκατ. €, ενώ το μεγαλύτερο στις τηλεπικοινωνίες 611,3 εκατ. €.

Πίνακας 19: Ακαθάριστες Επενδύσεις σε Υλικά Αγαθά (εκατ. €) (Gross investment in tangible goods)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	33,5	19,7	-41,19%	10,7	-45,69%	5,7	-46,73%	5,7	0,00%	-82,99%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	230,4	144,0	-37,50%	80,9	-43,82%	77,1	-4,70%	75,0	-2,72%	-67,45%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	5.992,9	941,7	-84,29%	1.067,8	13,39%	783,8	-26,60%	611,3	-22,01%	-89,80%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	61,4	900,7	1366,94%	140,5	-84,40%	74,9	-46,69%	44,1	-41,12%	-28,18%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	9,5	2,2	-76,84%	6,5	195,45%	23,2	256,92%	5,1	-78,02%	-46,32%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	353,9	74,0	-79,09%	28,7	-61,22%	26,8	-6,62%	18,3	-31,72%	-94,83%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	182,4	167,5	-8,17%	---	---	420,0	---	107,6	-74,38%	-41,01%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	48,0	119,9	149,79%	51,7	-56,88%	112,4	117,41%	108,6	-3,38%	126,25%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	62,3	45,5	-26,97%	69,2	52,09%	62,8	-9,25%	43,0	-31,53%	-30,98%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	23,9	58,6	145,19%	51,7	-11,77%	27,7	-46,42%	36,4	31,41%	52,30%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	0,7	0,5	-28,57%	0,1	-80,00%	1,7	1600,00%	0,2	-88,24%	-71,43%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	25,5	14,8	-41,96%	90,6	512,16%	9,0	-90,07%	91,4	915,56%	258,43%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	29,0	162,6	460,69%	30,6	-81,18%	9,7	-68,30%	5,0	-48,45%	-82,76%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	319,8	49,9	-84,40%	97,7	95,79%	19,7	-79,84%	71,0	260,41%	-77,80%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		7.373,2	2.701,6	-63,36%	1.726,7	-36,09%	1.654,5	-4,18%	1.222,7	-26,10%	-83,42%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο συνολικά στον κλάδο απο το 2008 έως το 2012 εμφανίζουν συνεχή πτωτική πορεία με συνολική μεταβολή -81,41% (Πίνακας 20). Η πτωτική αυτή τάση στις επενδύσεις ανά απασχολούμενο είναι φανερή στους περισσότερους επιμέρους κλάδους, ενώ στον κλάδο δραστηριοτήτων απασχόλησης την εξεταζόμενη περίοδο δεν παρουσιάστηκε μεταβολή του συγκεκριμένου δείκτη. Οι μεγαλύτερες επενδύσεις ανά απασχολούμενο παρατηρούνται στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών (2012: 27 χιλ. € ανά άτομο).

Πίνακας 20: Επενδύσεις ανά Απασχολούμενο (χιλ. €) (Investment per person employed)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	2,0	1,2	-40,00%	0,7	-41,67%	0,4	-42,86%	0,4	0,00%	-80,00%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	7,2	4,9	-31,94%	3,0	-38,78%	3,3	10,00%	3,5	6,06%	-51,39%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	205,8	41,4	-79,88%	47,3	14,25%	35,3	-25,37%	27,0	-23,51%	-86,88%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	4,0	50,2	1155,00%	9,1	-81,87%	5,0	-45,05%	2,8	-44,00%	-30,00%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	3,3	0,7	-78,79%	2,0	185,71%	7,0	250,00%	1,6	-77,14%	-51,52%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	5,1	1,0	-80,39%	0,4	-60,00%	0,4	0,00%	0,3	-25,00%	-94,12%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	4,0	3,7	-7,50%	---	---	12,3	---	3,2	-73,98%	-20,00%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	0,7	1,9	171,43%	0,8	-57,89%	1,7	112,50%	1,8	5,88%	157,14%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	3,4	2,5	-26,47%	3,9	56,00%	3,6	-7,69%	2,7	-25,00%	-20,59%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	1,1	2,6	136,36%	2,4	-7,69%	1,2	-50,00%	1,5	25,00%	36,36%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	0,1	0,1	0,00%	0,0	-100,00%	0,4	#DIV/0!	0,1	-75,00%	0,00%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	0,7	0,3	-57,14%	2,0	566,67%	0,2	-90,00%	2,1	950,00%	200,00%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	0,8	3,8	375,00%	0,8	-78,95%	0,3	-62,50%	0,1	-66,67%	-87,50%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	19,2	3,0	-84,38%	7,2	140,00%	1,2	-83,33%	4,2	250,00%	-78,13%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		17,8	6,3	-64,53%	4,7	-25,96%	4,4	-6,94%	3,3	-23,94%	-81,41%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται όσον αφορά τις επενδύσεις το ποσοστό αυτών (Πίνακας 21). Το ποσοστό επενδύσεων εξάγεται ως αναλογία των ακαθάριστων επενδύσεων προς την προστιθέμενη αξία στο κόστος παραγωγής. Τα συνολικά στοιχεία για την προστιθέμενη αξία στο κόστος παραγωγής παρατίθενται στο Παράρτημα. Το ποσοστό των επενδύσεων στο συνολικό τομέα παρουσιάζει μειούμενη πορεία φτάνοντας στο 12,2% το 2012 από 49% το 2008. Η μειούμενη αυτή πορεία αντανακλάται στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας του τομέα. Στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό επενδύσεων 28,1%, ενώ στις δραστηριότητες απασχόλησης το μικρότερο 0,6% το 2012.

Πίνακας 21: Ποσοστό Επενδύσεων (%)
(Investment rate - investment/value added at factors cost)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008			2009			2010			2011			2012		
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου			
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	5,7	3,5	-38,60%	2,0	-42,86%	1,2	-40,00%	1,4	16,67%	-75,44%					
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	22,2	12,6	-43,24%	9,7	-23,02%	10,3	6,19%	12,9	25,24%	-41,89%					
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	151,7	27,0	-82,20%	35,0	29,63%	31,4	-10,29%	28,1	-10,51%	-81,48%					
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	9,9	104,6	956,57%	28,6	-72,66%	16,6	-41,96%	9,1	-45,18%	-8,08%					
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	8,6	2,7	-68,60%	8,2	203,70%	31,6	285,37%	6,9	-78,16%	-19,77%					
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	22,8	4,5	-80,26%	2,0	-55,56%	2,2	10,00%	1,5	-31,82%	-93,42%					
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	10,2	11,6	13,73%	---	---	36,0	---	9,7	-73,06%	-4,90%					
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	2,3	6,1	165,22%	3,7	-39,34%	8,0	116,22%	8,9	11,25%	286,96%					
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	10,5	7,6	-27,62%	14,8	94,74%	14,2	-4,05%	10,4	-26,76%	-0,95%					
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	3,6	10,3	186,11%	29,3	184,47%	4,2	-85,67%	5,6	33,33%	55,56%					
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	0,6	0,4	-33,33%	0,1	-75,00%	1,8	1700,00%	0,6	-66,67%	0,00%					
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	2,6	1,4	-46,15%	8,5	507,14%	1,0	-88,24%	10,1	910,00%	288,46%					
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	5,6	26,0	364,29%	5,5	-78,85%	2,2	-60,00%	1,2	-45,45%	-78,57%					
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	82,5	13,4	-83,76%	36,2	170,15%	6,1	-83,15%	19,8	224,59%	-76,00%					
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		49,0	18,6	-62,03%	16,5	-11,51%	15,2	-7,86%	12,2	-19,69%	-75,14%					

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Από πλευράς παραγωγικότητας πρώτα απ' όλα θα εξεταστεί η φαινόμενη παραγωγικότητα εργασίας. Με τον όρο αυτό περιγράφεται η αναλογία της προστιθέμενης αξίας προς τον συνολικό αριθμό των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις του τομέα. Ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσιάζει πτωτική τάση την περίοδο 2008-2012 και διαμορφώνεται στις 27,2 χιλ. € ανά άτομο το 2012 εν συγκρίση με το 2008 και τις 36,4 χιλ. € ανά άτομο. Η πτωτική τάση του δείκτη αντανακλάται σε όλους τους κλάδους πλὴν των υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης (Πίνακας 22).

Πίνακας 22: Φαινόμενη Παραγωγικότητα Εργασίας (χιλ. € ανά άτομο)												
(Apparent labour productivity)												
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009			2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	35,3	35,1	-0,57%	36,9	5,13%	33,9	-8,13%	32,0	-5,60%	-9,35%	
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	32,5	39,1	20,31%	30,9	-20,97%	32,0	3,56%	27,1	-15,31%	-16,62%	
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	135,7	153,5	13,12%	135,4	-11,79%	112,5	-16,91%	96,2	-14,49%	-29,11%	
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	40,7	48,0	17,94%	32,0	-33,33%	29,9	-6,56%	31,2	4,35%	-23,34%	
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	38,5	27,1	-29,61%	24,7	-8,86%	22,2	-10,12%	23,3	4,95%	-39,48%	
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	22,4	22,3	-0,45%	20,8	-6,73%	19,5	-6,25%	19,7	1,03%	-12,05%	
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	38,7	31,9	-17,57%	---	---	34,2	---	33,2	-2,92%	-14,21%	
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	32,9	30,9	-6,08%	20,6	-33,33%	21,7	5,34%	19,7	-9,22%	-40,12%	
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	32,7	32,8	0,31%	26,1	-20,43%	25,3	-3,07%	26,0	2,77%	-20,49%	
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	29,8	25,1	-15,77%	8,1	-67,73%	27,9	244,44%	27,5	-1,43%	-7,72%	
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	12,8	11,4	-10,94%	12,7	11,40%	23,1	81,89%	19,5	-15,58%	52,34%	
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	27,1	23,1	-14,76%	23,4	1,30%	20,5	-12,39%	21,0	2,44%	-22,51%	
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	14,9	14,6	-2,01%	13,7	-6,16%	12,7	-7,30%	11,8	-7,09%	-20,81%	
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	23,3	22,6	-3,00%	19,8	-12,39%	19,8	0,00%	21,0	6,06%	-9,87%	
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		36,4	34,0	-6,57%	28,4	-16,33%	28,7	1,00%	27,2	-5,29%	-25,23%	

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο, η οποία ορίζεται ως το πηλίκο της προστιθέμενης αξίας σε κόστος παραγωγής προς τον αριθμό των εργαζομένων στις επιχειρήσεις του τομέα. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο στο συνολικό τομέα μειώθηκε την παρατηρούμενη περίοδο κατά 24,22% και από 55,1 χιλ. € ανά εργαζόμενο έφτασε στο 41,7 χιλ. € ανά εργαζόμενο. Η μείωση αυτή φαίνεται στο σύνολο των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας του τομέα πέραν από των υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης που παρατηρείται αύξηση την ίδια περίοδο (Πίνακας 23).

Πίνακας 23: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά εργαζόμενο (Gross value added per employee)											
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περίοδου
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ- μεταφορικών Δραστηριοτήτων	36,6	36,1	-1,37%	38,0	5,26%	34,9	-8,16%	32,9	-5,73%	-10,11%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	37,7	45,5	20,69%	35,4	-22,20%	37,0	4,52%	30,7	-17,03%	-18,57%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	135,8	153,6	13,11%	135,4	-11,85%	113,0	-16,54%	96,9	-14,25%	-28,65%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	58,8	63,4	7,82%	41,4	-34,70%	47,1	13,77%	46,6	-1,06%	-20,75%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	62,9	42,6	-32,27%	45,6	7,04%	31,8	-30,26%	33,7	5,97%	-46,42%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	45,9	44,6	-2,83%	44,7	0,22%	46,1	3,13%	42,5	-7,81%	-7,41%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	48,3	39,2	-18,84%	---	---	45,2	---	45,5	0,66%	-5,80%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	215,4	218,6	1,49%	97,6	-55,35%	114,6	17,42%	109,7	-4,28%	-49,07%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	47,4	47,2	-0,42%	38,1	-19,28%	36,3	-4,72%	37,3	2,75%	-21,31%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	62,2	49,0	-21,22%	14,2	-71,02%	45,4	219,72%	43,0	-5,29%	-30,87%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	14,4	12,4	-13,89%	13,8	11,29%	24,4	76,81%	21,4	-12,30%	48,61%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	27,8	25,1	-9,71%	25,0	-0,40%	21,6	-13,60%	22,1	2,31%	-20,50%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	18,0	17,7	-1,67%	16,0	-9,60%	16,0	0,00%	14,2	-11,25%	-21,11%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	32,5	33,3	2,46%	30,9	-7,21%	27,2	-11,97%	28,7	5,51%	-11,69%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		55,1	51,3	-6,91%	43,8	-14,66%	44,6	1,97%	41,7	-6,45%	-24,22%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η ανάλυση και περιγραφή του συνολικού τομέα των υπηρεσιών ανά μέγεθος επιχείρησης. Τα στοιχεία στο παρόν κεφάλαιο έχουν προκύψει ως συγκεντρωτικά δεδομένα των 14 κλάδων που αποτελούν τον τομέα των υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα ο αριθμός των επιχειρήσεων, ο κύκλος εργασιών, ο αριθμός των εργαζομένων, ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο και ο αριθμός των εργαζομένων ανά επιχείρηση είναι στοιχεία παραγόμενα, καθώς η βάση δεδομένων της Eurostat διέθεται τα παράπανω στοιχεία ανά μέγεθος επιχείρησης και ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Εξαιτίας του ότι στην βάση δεδομένων δεν υπήρχαν διαθέσιμα όλα τα στοιχεία ανά επιχείρηση για κάθε κλάδο και για όλα τα έτη της εξεταζόμενης περιόδου (2008-2012) παρατηρούνται κάποιες αποκλίσεις στα σύνολα του τομέα, σε σχέση με τα σύνολα που παρουσιάστηκαν στο παραπάνω κεφάλαιο. Για το λόγο αυτό στο παρόν κεφάλαιο θα σχολιαστούν οι απόλυτες τιμές και οι ετήσιες μεταβολές όπως φαίνονται με βάση το διαφορετικό μέγεθος των επιχειρήσεων.

3.1 Αριθμός Επιχειρήσεων

Ο τομέας των υπηρεσιών στην Ελλάδα αποτελείται κατά κύριο λόγο από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους, που απασχολούν έως 9 άτομα (2012: 125.030 επιχειρήσεις). Ο αριθμός των επιχειρήσεων στον κλάδο μειώθηκε την περίοδο 2008-2012 και η μείωση αυτή πραγματοποιήθηκε κυρίως στις επιχειρήσεις με 50 έως 249 απασχολούμενους (-52,17%). Από την άλλη μεριά την ίδια περίοδο οι επιχειρήσεις που απασχολούν 2 έως 9 άτομα και 10 έως 19 άτομα φαίνεται να αυξήθηκαν σε αριθμό, με συνολική μεταβολή της τάξεως του 34,14% και 10,23% αντίστοιχα (Πίνακας 24).

Πίνακας 24: Αριθμός Επιχειρήσεων											
Μέγεθος Επιχείρησης	2008		2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή		
0-1 απασχ.	111.342	108.090	-2,92%	109.797	1,58%	100.286	-8,66%	95.646	-4,63%	-14,10%	
2-9 απασχ.	21.906	27.049	23,48%	19.797	-26,81%	27.489	38,85%	29.384	6,89%	34,14%	
10-19 απασχ.	1.075	1.424	32,47%	1.740	22,19%	1.251	-28,10%	1.185	-5,28%	10,23%	
20-49 απασχ.	1.008	973	-3,47%	1.164	19,63%	719	-38,23%	906	26,01%	-10,12%	
50-249 απασχ.	554	287	-48,19%	286	-0,35%	752	162,94%	265	-64,76%	-52,17%	
250+ απασχ.	124	139	12,10%	126	-9,35%	37	-70,63%	102	175,68%	-17,74%	
ΣΥΝΟΛΟ	136.009	137.962	1,44%	132.910	-3,66%	130.534	-1,79%	127.488	-2,33%	-6,27%	

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

3.2 Κύκλος Εργασιών

Όπως είδαμε και στο Κεφάλαιο 2, ο συνολικός κύκλος εργασιών του τομέα μειώθηκε την περίοδο 2008-2012. Αυτή η μείωση αντανακλάται σε όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου ανεξαρτήτου μεγέθους. Οι επιχειρήσεις με 50 έως 249 απασχολούμενους σημείωσαν την μεγαλύτερη μείωση στον κύκλο εργασιών φτάνοντας το 2012 τα 1798,8 εκατ. € από 5.423,4 εκατ. € το 2008. Επίσης, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 250 άτομα είναι εκείνες που διαχρονικά έχουν το μεγαλύτερο τζίρο(Πίνακας 25) .

Πίνακας 25: Κύκλος Εργασιών (εκατ. €)											
Μέγεθος Επιχείρησης	2008		2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή		
0-1 απασχ.	4.014,20	4.567,40	-5,08%	3.490,50	-15,64%	2.938,90	-92,88%	2.694,00	999,51%	-37,35%	
2-9 απασχ.	5.205,40	4.794,30	-7,90%	2.519,20	-47,45%	3.845,60	52,65%	3.160,40	-17,82%	-39,29%	
10-19 απασχ.	1.299,90	1.761,80	35,53%	2.411,70	36,89%	967,90	-59,87%	1.064,40	9,97%	-18,12%	
20-49 απασχ.	4.151,50	2.652,10	-36,12%	2.723,50	2,69%	1.352,40	-50,34%	2.508,40	85,48%	-39,58%	
50-249 απασχ.	5.423,40	3.463,30	-36,14%	2.878,30	-16,89%	3.571,40	24,08%	1.798,80	-49,63%	-66,83%	
250+ απασχ.	11.172,50	10.604,40	-5,08%	8.945,80	-15,64%	636,60	-92,88%	6.999,50	999,51%	-37,35%	
ΣΥΝΟΛΟ	27.252,70	23.275,90	-14,59%	19.478,50	-16,31%	10.373,90	-46,74%	15.531,50	49,72%	-43,01%	

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

3.3 Αριθμός Εργαζομένων

Από πλευράς αριθμού εργαζομένων ο τομέας χαρακτηρίζεται από πτωτική πορεία την εξεταζόμενη περίοδο (2008-2012). Η πτωτική αυτή τάση αντανακλάται σχεδόν σε όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου. Όμως οι επιχειρήσεις με 2 έως 9 απασχολούμενους και 10 έως 19 απασχολούμενους φαίνεται να αυξάνουν τον αριθμό των ατόμων που απασχολούν μεταξύ 2008 και 2012 με μεταβολή 33,51% και 42,12% αντίστοιχα. Την μεγαλύτερη μείωση στον αριθμό των εργαζομένων παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις που απασχολούν 50 έως 249 άτομα (-47,6%) (Πίνακας 26).

Πίνακας 26: Αριθμός Εργαζομένων											
Μέγεθος Επιχείρησης	2008		2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή		
0-1 απασχ.	111.240	108.090	-2,83%	109.797	1,58%	100.232	-8,71%	93.803	-6,41%	-15,68%	
2-9 απασχ.	63.118	92.141	45,98%	58.709	-36,28%	84.658	44,20%	84.270	-0,46%	33,51%	
10-19 απασχ.	11.033	18.818	70,56%	21.705	15,34%	15.430	-28,91%	15.680	1,62%	42,12%	
20-49 απασχ.	33.522	29.475	-12,07%	32.165	9,13%	20.164	-37,31%	27.105	34,42%	-19,14%	
50-249 απασχ.	44.001	28.115	-36,10%	28.871	2,69%	76.228	164,03%	23.057	-69,75%	-47,60%	
250+ απασχ.	87.989	94.080	6,92%	69.343	-26,29%	15.113	-78,21%	66.531	340,22%	-24,39%	
ΣΥΝΟΛΟ	350.903	370.719	5,65%	320.590	-13,52%	311.825	-2,73%	310.446	-0,44%	-11,53%	

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

3.4 Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο

Το επόμενο στοιχείο που περιγράφεται για τις ανάγκες της ανάλυσης μας είναι ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο. Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο συνολικά για τον τομέα υπηρεσιών παρουσιάζει πτωτική πορεία. Την πτωτική αυτή πορεία την επωμίζονται περισσότερο επιχειρήσεις με 2 έως 9 απασχολούμενους ή πάνω από 250 απασχολούμενους σε ποσοστό -33,45% και -2,11% αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά μεγάλη αύξηση παρατηρείται στις επιχειρήσεις που απασχολούν 10 έως 19 άτομα και τις επιχειρήσεις που απασχολούν έως 1 άτομο με μεταβολή περιόδου 54,32% και 55,25% αντίστοιχα (Πίνακας 27).

Πίνακας 27: Κύκλος Εργασιών ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)											
Μέγεθος Επιχείρησης	2008		2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή		
0-1 απασχ.	32,16	25,89	-19,50%	355,19	1271,75%	50,14	-85,88%	49,94	-0,40%	55,25%	
2-9 απασχ.	69,55	107,09	53,98%	49,38	-53,89%	61,86	25,27%	46,29	-25,17%	-33,45%	
10-19 απασχ.	26,84	68,14	153,90%	75,79	11,23%	47,01	-37,97%	54,51	15,97%	103,14%	
20-49 απασχ.	112,49	80,49	-28,44%	70,56	-12,34%	43,37	-38,53%	173,59	300,25%	54,32%	
50-249 απασχ.	78,34	63,83	-18,52%	76,49	19,84%	70,94	-7,26%	100,75	42,02%	28,61%	
250+ απασχ.	85,84	91,68	6,81%	78,45	-14,43%	54,24	-30,86%	84,02	54,90%	-2,11%	
ΣΥΝΟΛΟ	77,66	62,79	-19,16%	60,76	-3,23%	33,27	-45,24%	50,03	50,38%	-35,58%	

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

3.5 Αριθμός Εργαζομένων ανά επιχείρηση

Τέλος, ανά μέγεθος επιχείρησης εξετάζουμε τον αριθμό των απασχολούμενων ανά επιχείρηση του τομέα υπηρεσιών. Παρατηρούμε ότι ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων ανά επιχείρηση στον τομέα μειώνεται την περίοδο 2008 έως 2012. Η μείωση αυτή διαφαίνεται στις επιχειρήσεις που απασχολούν 0 έως 1 άτομα (μεταβολή περιόδου -2,31%), 20 έως 49 άτομα (μεταβολή περιόδου -9,4%) και άνω των 250 ατόμων (μεταβολή περιόδου -35,02%). Την μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των εργαζομένων ανά επιχείρηση την παρατηρούμε στις επιχειρήσεις μεγέθους 10 έως 19 ατόμων (92,84%) (Πίνακας 28).

Πίνακας 28: Αριθμός Εργαζομένων ανά Επιχείρηση											
Μέγεθος Επιχείρησης	2008		2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
	Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή		
0-1 απασχ.	0,93	0,79	-15,38%	0,93	18,18%	0,99	6,15%	0,91	-7,97%	-2,31%	
2-9 απασχ.	2,80	3,04	8,67%	2,56	-15,73%	2,86	11,42%	3,28	14,75%	17,09%	
10-19 απασχ.	5,39	10,26	90,58%	8,24	-19,69%	8,91	8,06%	10,39	16,60%	92,84%	
20-49 απασχ.	24,02	23,01	-4,22%	21,04	-8,54%	20,84	-0,98%	21,76	4,46%	-9,40%	
50-249 απασχ.	46,70	45,47	-2,63%	44,76	-1,56%	65,46	46,23%	65,98	0,80%	41,28%	
250+ απασχ.	378,54	634,29	67,56%	317,74	-49,91%	124,04	-60,96%	245,96	98,30%	-35,02%	
ΣΥΝΟΛΟ	2,58	2,69	4,15%	2,41	-10,24%	2,39	-0,96%	2,44	1,94%	-5,62%	

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται συγκριτική ανάλυση των επιμέρους κλάδων του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα και μάλιστα αναλύεται η σχετική σημαντικότητα κάθε κλάδου και η συνεισφορά του στον συνολικό τομέα με βάση πέντε βασικά χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

- × Αριθμός Επιχειρήσεων
- × Κύκλος Εργασιών
- × Αριθμός Απασχολουμένων
- × Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Εργαζόμενο
- × Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου

4.1 Αριθμός Επιχειρήσεων

Ο τομέας των υπηρεσιών αποτελείται το 2012 από 124.134 επιχειρήσεις, οι οποίες κατανέμονται σε 14 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας όπως φαίνεται στον Πίνακα 29. Σε αυτόν συνοψίζεται ο αριθμός των επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και έτος, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται το ποσοστό συνεισφοράς κάθε κλάδου στον συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων του τομέα.

Το πρώτο πράγμα που εύκολα παρατηρούμε είναι ότι την περίοδο 2008 έως 2012 πάνω από 60% των επιχειρήσεων του κλάδου δραστηριοποιείται στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών. Μάλιστα, το 2012, το 42,15% του συνόλου των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών αποτελείται από επιχειρήσεις του κλάδου υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών. Η αμέσως επόμενοι κλάδοι που συνεισφέρουν πάνω από 5% στον συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων το 2012 είναι οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (7,94%) και υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (6,59%).

Η κατάταξη αυτή των επιχειρήσεων δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες μεταβολές την εξεταζόμενη περίοδο καθώς, τα ποσοστά συμμετοχής στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων δεν παρουσίασαν μεγάλες μεταβολές. Είναι βέβαια γεγονός ότι ο μεγαλύτερος κλάδος από άποψη αριθμού επιχειρήσεων την περίοδο 2008-2012 αύξησε την συμμετοχή του στο συνολικό τομέα. Ελάχιστη συμμετοχή στον συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων του τομέα έχουν οι κλάδοι υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (2012: 0,29%), υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (2012: 0,13%) και υπηρεσίες δραστηριοτήτων απασχόλησης (2012: 0,16%).

Πίνακας 29: Αριθμός επιχειρήσεων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	362	0,26%	369	0,26%	361	0,28%	361	0,27%	359	0,29%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	3.637	2,59%	3.634	2,55%	3.403	2,68%	3.389	2,57%	3.425	2,76%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	108	0,08%	105	0,07%	101	0,08%	101	0,08%	160	0,13%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	5.407	3,85%	5.407	3,79%	4.939	3,88%	4.912	3,72%	4.790	3,86%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	1.162	0,83%	1.148	0,81%	1.124	0,88%	1.036	0,78%	1.058	0,85%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	33.158	23,64%	33.078	23,21%	33.181	26,09%	33.004	24,99%	32.214	25,95%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	9.938	7,08%	9.972	7,00%	---	---	9.956	7,54%	9.859	7,94%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	56.883	40,55%	57.244	40,17%	55.064	43,30%	52.737	39,93%	52.321	42,15%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	6.050	4,31%	6.056	4,25%	5.547	4,36%	5.360	4,06%	---	---
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	11.048	7,88%	11.059	7,76%	10.485	8,25%	9.166	6,94%	8.176	6,59%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	812	0,58%	808	0,57%	733	0,58%	196	0,15%	198	0,16%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	874	0,62%	2.781	1,95%	2.475	1,95%	2.352	1,78%	2.274	1,83%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	6.020	4,29%	6.041	4,24%	5.648	4,44%	5.348	4,05%	5.211	4,20%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	4.813	3,43%	4.816	3,38%	4.097	3,22%	4.161	3,15%	4.089	3,29%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		140.272	100,00%	142.518	100,00%	127.158	100,00%	132.079	100,00%	124.134	100,00%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

4.2 Κύκλος Εργασιών

Ο τομέας παροχής υπηρεσιών στην Ελλάδα έχει κύκλο εργασιών 34.183,9 εκατ. € το 2008. Ο κύκλος εργασιών αυτός είχε σταθερά μειούμενη τάση φτάνοντας το 2013 τα 19.869,3 εκατ. € (Πίνακας 30).

Το 2008, πάνω από το 50% του κύκλου εργασιών παράγεται από τις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (29,39%), τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και

συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (14%) και τις υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (10,06%). Από την άλλη πλευρά το 2013, άνω του 50% του κύκλου εργασιών του τομέα οφείλεται στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (29,75%), τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (11,68%) και τις δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (9,56%).

Είναι φανερό ότι ο κλάδος με τον υψηλότερο τζίρο την περίοδο 2008-2013 είναι οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, οι οποίες συνεισφέρουν το μεγαλύτερο ποσοστό του κύκλου εργασιών συνολικά στον τομέα και μάλιστα με αυξητική τάση. Το 2013 σε σχέση με το 2008 οι κλάδοι υπηρεσιών ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων, τηλεπικοινωνιών, επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης, νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας και διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου ακολουθούν αυξητική τάση στον κύκλο εργασιών τους αυξάνοντας την συνεισφορά τους στον κύκλο εργασιών του τομέα. Οι υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης και οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων απασχόλησης αποτελούν τους δυο κλάδους με την μικρότερη συνεισφορά στον συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα (2013: 0,81% και 0,33% αντίστοιχα).

Πίνακας 30: Κύκλος Εργασιών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σε εκατ. €)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	1.010,60	2,96%	982,80	3,06%	893,60	3,63%	834,90	3,71%	761,40	3,48%	710,80	3,58%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	2.938,60	8,60%	2.858,40	8,90%	2.335,90	9,49%	1.796,20	7,98%	1.512,70	6,91%	1.365,10	6,87%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	9.019,80	26,39%	8.502,50	26,46%	7.138,80	29,00%	6.273,70	27,89%	6.411,80	29,27%	5.910,70	29,75%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	1.401,20	4,10%	1.381,00	4,30%	1.218,00	4,95%	987,00	4,39%	909,10	4,15%	815,90	4,11%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	143,10	0,42%	120,70	0,38%	125,60	0,51%	114,50	0,51%	164,10	0,75%	161,60	0,81%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	2.134,40	6,24%	2.104,30	6,55%	2.046,70	8,31%	1.566,40	6,96%	1.707,70	7,80%	1.623,80	8,17%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	3.406,70	9,97%	2.740,60	8,53%	---	---	2.033,60	9,04%	1.908,00	8,71%	1.899,60	9,56%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	4.786,30	14,00%	4.554,70	14,18%	3.630,60	14,75%	2.987,50	13,28%	2.675,90	12,22%	2.320,60	11,68%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	3.438,60	10,06%	3.069,30	9,55%	2.472,00	10,04%	1.847,90	8,21%	1.665,90	7,61%	1.398,20	7,04%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματιών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	2.127,50	6,22%	1.880,60	5,85%	1.558,60	6,33%	1.209,10	5,37%	962,40	4,39%	791,20	3,98%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	135,70	0,40%	129,30	0,40%	133,40	0,54%	107,50	0,48%	62,60	0,29%	64,80	0,33%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	1.610,10	4,71%	1.728,90	5,38%	1.597,20	6,49%	1.393,60	6,19%	1.293,90	5,91%	1.185,10	5,96%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	833,70	2,44%	914,50	2,85%	777,50	3,16%	686,50	3,05%	620,60	2,83%	536,80	2,70%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1.197,60	3,50%	1.162,30	3,62%	690,80	2,81%	659,50	2,93%	1.248,90	5,70%	1.085,10	5,46%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		34.183,90	100,00%	32.129,90	100,00%	24.618,70	100,00%	22.497,90	100,00%	21.905,00	100,00%	19.869,30	100,00%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθενται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

4.3 Αριθμός Απασχολούμενων

Στον Πίνακα 31 παρουσιάζονται στοιχεία αναφορικά με τον αριθμό των απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών. Ο συνολικός τομέας απασχολεί 357.325 άτομα το 2013, αριθμός που είναι φανερά μειωμένος σε σχέση με το 2008 όπου ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στον τομέα ήταν 413.742 άτομα.

Πίνακας 31: Αριθμός Απασχολούμενων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας													
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής	Απόλυτος Αριθμός	Ποσοστό Συμμετοχής
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	16.596	4,01%	16.265	3,81%	14.604	3,96%	14.084	3,71%	12.853	3,48%	12.059	3,37%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	31.891	7,71%	29.217	6,84%	26.975	7,31%	23.340	6,14%	21.554	5,84%	19.604	5,49%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	29.119	7,04%	22.727	5,32%	22.554	6,11%	22.215	5,85%	22.617	6,13%	21.339	5,97%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	15.309	3,70%	17.944	4,20%	15.365	4,17%	15.100	3,98%	15.508	4,20%	15.160	4,24%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	2.876	0,70%	2.917	0,68%	3.226	0,87%	3.310	0,87%	3.165	0,86%	3.172	0,89%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	69.504	16,80%	73.013	17,09%	70.190	19,03%	61.558	16,21%	61.670	16,71%	59.890	16,76%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	46.070	11,13%	45.125	10,56%	---	---	34.110	8,98%	33.345	9,03%	30.756	8,61%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	64.788	15,66%	64.119	15,00%	67.647	18,34%	64.952	17,10%	62.027	16,81%	61.355	17,17%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	18.214	4,40%	18.236	4,27%	17.902	4,85%	17.463	4,60%	15.837	4,29%	15.313	4,29%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	22.485	5,43%	22.799	5,34%	21.690	5,88%	23.781	6,26%	23.757	6,44%	23.974	6,71%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	8.386	2,03%	9.776	2,29%	8.977	2,43%	4.055	1,07%	2.094	0,57%	2.192	0,61%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	36.820	8,90%	45.889	10,74%	45.385	12,30%	44.669	11,76%	43.047	11,66%	40.645	11,37%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	35.039	8,47%	42.790	10,01%	40.771	11,05%	34.769	9,15%	34.508	9,35%	34.377	9,62%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	16.645	4,02%	16.528	3,87%	13.610	3,69%	16.434	4,33%	17.096	4,63%	17.489	4,89%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		413.742	100%	427.345	100%	368.896	100%	379.840	100%	369.078	100%	357.325	100%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

Οι κλάδοι με το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων ήταν κατά σειρά το 2008 οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (69.504 άτομα, ποσοστό 16,8%), υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (64.788 άτομα, ποσοστό 15,66%) και υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης (46.070 άτομα, ποσοστό 11,13%).

Η εικόνα αυτή φαίνεται να είναι ελαφρώς διαφοροποιημένη μετά από μια 5ετία όπου οι κλάδοι με το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων ήταν κατά σειρά οι υπηρεσίες

δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (61.355 άτομα, ποσοστό 17,17%), οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (59.890 άτομα, ποσοστό 16,76%) και υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας (40.645 άτομα, ποσοστό 11,37%). Για τους δυο πρώτους κλάδους η αριθμητική τους υπεροχή σε απασχολούμενους οφείλεται στην αριθμητική υπεροχή των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο κλάδος υπηρεσιών δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας συνεισφέρει ελάχιστα στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων και το συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα, παρόλα αυτά συνεισφέρει ιδιαίτερα στο συνολικό αριθμό απασχολουμένων του κλάδου.

Τέλος, στους κλάδους υπηρεσιών πληροφορικής, υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών, υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας, υπηρεσιών καθαρισμού και υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου, ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται σε αυτούς αυξήθηκε την περίοδο 2008 έως 2013 παρά την πτωτική τάση του συνολικού αριθμού των εργαζομένων του τομέα.

4.4 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Εργαζόμενο

Στον Πίνακα 32 παρουσιάζονται δεδομένα για την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο του κάθε κλάδου. Η σχετική κατάταξη των κλάδων με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ενώ ο εν λόγω δείκτης επιλέχθηκε με σκοπό να αποτυπωθεί η σχετική παραγωγικότητα του κάθε κλάδου.

Ο κλάδος με την υψηλότερη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο είναι οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (2008: 215,4 χιλ. € ανά άτομο, 2012: 109,7 χιλ. € ανά άτομο) και αμέσως μετά ακολουθούν οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (2008: 135,8 χιλ. € ανά άτομο, 2012: 96,9 χιλ. € ανά άτομο).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαχρονική πορεία του δείκτη για κάθε κλάδο και συνολικά για τον τομέα. Ο δείκτης για το σύνολο των υπηρεσιών ακολουθεί πτωτική πορεία και από 55,08 χιλ. € ανά άτομο το 2008 φτάνει τα 41,74 χιλ. € ανά άτομο το 2012. Την πτωτική αυτή πορεία στη διάρκεια της περιόδου 2008-2012 ακολουθεί το σύνολο των κλάδων που δραστηριοποιούνται στον τομέα πλύν των υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης όπου η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 48,6% (2008: 14,4 χιλ. € ανά άτομο, 2012: 21,4 χιλ. € ανά άτομο).

Πίνακας 32: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)						
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009	2010	2011	2012
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	36,6	36,1	38,0	34,9	32,9
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	37,7	45,5	35,4	37,0	30,7
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	135,8	153,6	135,4	113,0	96,9
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	58,8	63,4	41,4	47,1	46,6
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	62,9	42,6	45,6	31,8	33,7
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	45,9	44,6	44,7	46,1	42,5
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	48,3	39,2	---	45,2	45,5
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	215,4	218,6	97,6	114,6	109,7
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	47,4	47,2	38,1	36,3	37,3
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	62,2	49,0	14,2	45,4	43,0
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	14,4	12,4	13,8	24,4	21,4
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	27,8	25,1	25,0	21,6	22,1
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	18,0	17,7	16,0	16,0	14,2
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	32,5	33,3	30,9	27,2	28,7
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		55,08	51,27	43,75	44,61	41,74

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

4.5 Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου

Ένας ακόμα ενδιαφέρων δείκτης είναι αυτός του ποσοστού λειτουργικού περιθωρίου, ο οποίος παρουσιάζεται στον Πίνακα 33. Είναι φανερό ότι συνολικά το ποσοστό αυτό για τον τομέα μέχρι το 2010 μειωνόταν ενώ το 2011 και 2012 παρέμεινε σχεδόν σταθερό στα επίπεδα του 2008.

Η κατάταξη των κλάδων βάση ποσοστού λειτουργικού περιθωρίου το 2008 είχε ως εξής, μεγαλύτερο ποσοστό διέθετε οι υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (40,1%) και ακολουθούν οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (29,6%), υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (29,2%), υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης (21%) και υπηρεσίες πληροφορικής (20,3%).

Η ιεράρχηση αυτή το 2012 διαφοροποιείται αρκετά παρότι οι υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών συνεχίζουν να παρουσιάζουν τον υψηλότερο δείκτη (37%). Στην συνέχεια ακολουθούν οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (34,1%), οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (33%), οι υπηρεσίες πληροφορικής (21,6%) και οι υπηρεσίες καθαρισμού (21%).

Πίνακας 33: Ποσοστό Λειτουργικού Περιθωρίου (%)						
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009	2010	2011	2012
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	2,3	-0,8	4,8	3,3	1,9
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	9,5	12,1	8,4	9,4	5,3
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	29,2	26,4	24,6	22,1	18,2
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	20,3	33,7	12,0	15,4	21,6
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	21,0	11,0	22,1	20,1	13,7
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	29,6	32,2	28,8	37,6	33,0
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	17,6	15,0	---	14,1	12,7
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	40,1	39,0	29,5	38,0	37,0
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	7,9	8,3	5,0	6,7	8,5
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	17,6	13,2	-5,2	22,1	34,1
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	9,2	2,9	-1,2	8,7	13,2
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	12,9	11,9	12,9	4,9	13,2
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	12,8	15,6	16,3	23,3	21,0
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	13,4	14,2	12,2	16,4	7,3
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		17,39	16,76	12,16	17,29	17,19

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πηγή: Eurostat – Structural business statistics

**ΜΕΡΟΣ IV:
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
ΑΝΑΛΥΣΗΣ**

Είναι γεγονός ότι ο χώρος των υπηρεσιών στις μέρες μας, διαδραματίζει το βασικότερο ρόλο στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας μας. Αυτό αποδεικνύεται και από το ότι ο τομέας των υπηρεσιών, σύμφωνα με τη Eurostat, δημιουργεί ποσοστό 73,5% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της ΕΕ-28 το 2013 έναντι 71,5% το 2003. Τα ποσοστά αυτά δείχνουν τη συνεχώς αυξανόμενη αξία του συγκεκριμένου κλάδου στην Ευρωπαϊκή οικονομία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει επιπλέον, ότι η σχετική σημασία των υπηρεσιών φαίνεται να είναι εξαιρετικά μεγάλη σε χώρες όπως το Λουξεμβούργο, η Κύπρος, η Μάλτα, η Ελλάδα, η Γαλλία (στοιχεία 2012), το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και η Δανία. Στις χώρες αυτές οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν πάνω από τα τρία τέταρτα της συνολικής προστιθέμενης αξίας. Η Ελλάδα, είναι μία από τις χώρες που ο τομέας των υπηρεσιών έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική της μεγέθυνση και ανάπτυξη της, από τη στιγμή που ο τομέας αυτός για τη χώρα αποτελεί πάνω από το 70% της προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Μελετώντας μια σειρά από βασικούς οικονομικούς δείκτες και την εξέλιξη αυτών τη χρονική περίοδο 2008-2012 (περίοδο με έντονη οικονομική ύφεση) για τον τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα μπορούν να εξαχθούν πλείστα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Αναφορικά με τους γενικούς οικονομικούς δείκτες και τις μεταβολές αυτών την περίοδο 2008-2012 προκύπτουν τα εξής:

- ✓ Ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις Υπηρεσίες μειώθηκε σημαντικά από 140.272 σε 124.134 επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα έτη 2009 και 2011 υπήρξε μια ελαφρά αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων του τομέα, ενώ το 2010 υπήρξε η μεγαλύτερη ετήσια αρνητική μεταβολή.
- ✓ Ο συνολικός κύκλος εργασιών του τομέα των υπηρεσιών την εξεταζόμενη περίοδο σχεδόν υποδιπλασιάστηκε. Οι ετήσιες μεταβολές του καθ' όλη την περίοδο έχουν αρνητικό πρόσημο και οι μεγαλύτερες από αυτές παρατηρήθηκαν το 2011 και το 2012. Ο κύκλος εργασιών του τομέα παρουσιάζει έντονα πτωτική τάση, καθώς κάτι τέτοιο αναμενόταν από την στιγμή που τα έτη που μελετώνται είναι τα έτη της Ελληνικής οικονομικής ύφεσης.
- ✓ Ο τομέας των υπηρεσιών παρουσιάζει συμπίεση του λειτουργικού περιθωρίου. Το 2010 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη ετήσια μείωση, ενώ αντίθετα παρατηρήθηκε ετήσια αύξηση το 2011.
- ✓ Στο συνολικό τομέα παρατηρείται ελαφρά συμπίεση της κερδοφορίας καθώς το ποσοστό του λειτουργικού περιθωρίου μειώθηκε ελάχιστα την εξεταζόμενη περίοδο. Η πτωτική τάση της κερδοφορίας μετά το 2010 άρχισε να αντιστρέφεται.

Μέσα από τη μελέτη μιας σειράς δεικτών απασχόλησης και τις μεταβολές αυτών την πενταετία 2008-2012 συμπεραίνουμε τα παρακάτω για το συνολικό τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα. Ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε την περίοδο 2008-2013. Το 2008, ο αριθμός των απασχολούμενων ήταν 413.742 άτομα και σταδιακά μειώθηκε φτάνοντας το 2013 τα 357.325 άτομα. Η μείωση αυτή των απασχολούμενων αντανακλάται αντιστοίχως στο συνολικό αριθμό των εργαζομένων, που μειώθηκε από το 2008 (273.384 άτομα) στο 2012 (240.636 άτομα), καταγράφοντας τη μεγαλύτερη ετήσια μεταβολή το 2010 και στο συνολικό αριθμό του άμισθου εργατικού δυναμικού του τομέα, που μειώθηκε 10,77%, από 143.937 άτομα σε 128.442 άτομα. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι το ποσοστό των εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων παρουσίασε ελαφρά αύξηση της τάξης του 1,73%. Πιο συγκεκριμένα, το 2008 το ποσοστό εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων ήταν 72,6% ενώ το 2012 αυξήθηκε στο 73,8%. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μειώθηκε την πενταετία που εξετάζεται το άμισθο εργατικό δυναμικό των επιχειρήσεων του τομέα παροχής υπηρεσιών στην Ελλάδα σε σχέση με τον αριθμό των εργαζομένων σε όρους συνολικού απασχολούμενου προσωπικού. Όσον αφορά τον αριθμό των απασχολούμενων ανά επιχείρηση βλέπουμε από το 2008 στο 2012 μια ελαφρά αύξηση καθώς, το 2012 κατά μέσο όρο απασχολούνταν 3 άτομα ανά επιχείρηση του κλάδου. Κατά την περίοδο 2008-2012 οι μεταβολές του μέσου όρου απασχολούμενων ανά επιχείρηση του τομέα κυμαίνονταν από 2,9 έως 3 άτομα.

Οι δείκτες δαπανών, επιπλέον αποκαλύπτουν χρήσιμα στοιχεία για το συνολικό τομέα. Τα συνολικά έξοδα προσωπικού του τομέα ανήλθαν 5.891,1 εκατ. € το 2012 παρουσιάζοντας σε σχέση με το 2008 μείωση της τάξης του 22%. Από πλευράς μισθών και ημερομισθίων οι συνολικές δαπάνες του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα ανέρχονται 4.661 εκατ. € το 2012, μειούμενες κατά αντίστοιχο ποσοστό με τα συνολικά έξοδα του τομέα από το 2008. Αυτή η μείωση εξηγείται εν μέρει από την αντίστοιχη μείωση του αριθμού των εργαζομένων όπως περιγράφεται παραπάνω. Αντίστοιχα, και οι δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση το 2012 ανήλθαν στα 1230,2 εκατ. € σε σχέση με το 2008 που ήταν 1508,1 εκατ. € και σε αυτήν την περίπτωση η μείωση αιτιολογείται από την μείωση του αριθμού των εργαζομένων στο συνολικό τομέα. Αντίθετα, οι δαπάνες για αγορές αγαθών και υπηρεσιών το 2012 είναι σχεδόν διπλάσιες σε σχέση με τα έξοδα προσωπικού. Μάλιστα, τα έξοδα προσωπικού ως ποσοστό των συνολικών αγορών αγαθών και υπηρεσιών το 2012 ήταν 46,97%, αυξημένο κατά 23,61% σε σχέση με το 2008. Αυτό σημαίνει ότι η συνεισφορά των δαπανών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών στη διαμόρφωση του λειτουργικού περιθωρίου είναι αρκετά μεγαλύτερη. Το ποσοστό δαπανών προσωπικού σε όρους αξίας παραγωγής ήταν 24,3% το 2008 και αυξήθηκε σε 31,7% το 2012. Η αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη διαχρονικά στον τομέα των

υπηρεσιών δείχνει ότι τα έξοδα προσωπικού καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο μέρος των συνολικών ταμειακών ροών των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να συμπιέζουν την κερδοφορία. Επίσης, για το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα παρατηρείται μείωση του μέσου όρου των εξόδων προσωπικού κατά 11,01% και από 27,51 το 2008 μειώθηκε σε 24,5 (χιλ. € ανά άτομο) το 2012. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι στον τομέα των υπηρεσιών την εξεταζόμενη πενταετία τα έξοδα των επιχειρήσεων ανά εργαζόμενο έχουν μειωθεί σημαντικά και οι παροχές προς τους εργαζομένους το ίδιο. Το γεγονός αυτό αιτιολογείται καθώς η εξεταζόμενη περίοδος αποτυπώνει την οικονομική ύφεση όπου πραγματοποιήθηκαν μειώσεις των παροχών των επιχειρήσεων προς τους εργαζομένους συνολικά.

Η ανάλυση του συνολικού τομέα στη συνέχεια περιελάμβανε τη μελέτη των στοιχείων που αφορούν τις επενδύσεις του τομέα και την παραγωγικότητα της εργασίας. Ο πρώτος δείκτης που εξετάστηκε είναι οι ακαθάριστες επενδύσεις σε υλικά αγαθά, όπου παρατηρείται έντονη μείωση του δείκτη την περίοδο 2008-2012. Επιπλέον, οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο συνολικά στον κλάδο από το 2008 έως το 2012 εμφανίζουν συνεχή και έντονη πτωτική πορεία, αλλά και το ποσοστό των επενδύσεων στο συνολικό τομέα παρουσιάζει μειούμενη πορεία φτάνοντας στο 12,2% το 2012 από 49% το 2008. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι την περίοδο 2008-2012 οι επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα περιορίστηκαν σημαντικά από τη στιγμή που όλοι οι δείκτες παρουσιάζουν πτωτική τάση.

Από πλευράς παραγωγικότητας πρώτα απ' όλα θα εξεταστεί η φαινόμενη παραγωγικότητα εργασίας. Ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσιάζει πτωτική τάση την περίοδο 2008-2012 και διαμορφώνεται στις 27,2 χιλ. € ανά άτομο το 2012 εν συγκρίση με το 2008 και τις 36,4 χιλ. € ανά άτομο. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο στο συνολικό τομέα μειώθηκε επίσης την παρατηρούμενη περίοδο κατά 24,22% και από 55,1 χιλ. € ανά εργαζόμενο έφτασε στο 41,7 χιλ. € ανά εργαζόμενο. Από την εξέταση των δεικτών παραγωγικότητας παρτηρείται ότι και η παραγωγικότητα του συνολικού τομέα παρουσιάζει πτωτική τάση.

Αφού μελετήθηκαν οι βασικοί οικονομικοί δείκτες του συνολικού τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και οι διαχρονικές μεταβολές αυτών, επιχειρήθηκε ανάλυση και περιγραφή κάποιων βασικών οικονομικών δεικτών του τομέα των υπηρεσιών και των μεταβολών αυτών ανά μέγεθος επιχείρησης. Τα συμπεράσματα της ανάλυσης αυτής είναι τα εξής:

- ✓ Ο τομέας των υπηρεσιών στην Ελλάδα αποτελείται κατά κύριο λόγο από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους, που απασχολούν έως 9 άτομα. Ο αριθμός των επιχειρήσεων στον κλάδο μειώθηκε την περίοδο 2008-2012 και η μείωση αυτή πραγματοποιήθηκε κυρίως στις επιχειρήσεις με 50 έως 249 απασχολούμενους.

Από την άλλη μεριά την ίδια περίοδο οι επιχειρήσεις που απασχολούν 2 έως 9 άτομα και 10 έως 19 άτομα φαίνεται να αυξήθηκαν σε αριθμό.

- ✓ Ο συνολικός κύκλος εργασιών του τομέα μειώθηκε την περίοδο 2008-2012. Αυτή η μείωση αντανακλάται σε όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου ανεξαρτήτου μεγέθους. Οι επιχειρήσεις με 50 έως 249 απασχολούμενους σημείωσαν την μεγαλύτερη μείωση στον κύκλο εργασιών. Επίσης, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 250 άτομα είναι εκείνες που διαχρονικά έχουν το μεγαλύτερο τζίρο.
- ✓ Ο αριθμός των εργαζομένων του τομέα χαρακτηρίζεται από πτωτική πορεία την εξεταζόμενη περίοδο (2008-2012). Η πτωτική αυτή τάση αντανακλάται σχεδόν σε όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου. Όμως, οι επιχειρήσεις με 2 έως 9 απασχολούμενους και 10 έως 19 απασχολούμενους φαίνεται να αυξάνουν τον αριθμό των ατόμων που απασχολούν μεταξύ 2008 και 2012. Τη μεγαλύτερη μείωση στον αριθμό των εργαζομένων παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις που απασχολούν 50 έως 249 άτομα.
- ✓ Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο συνολικά παρουσιάζει πτωτική πορεία. Την πτωτική αυτή πορεία την επωμίζονται περισσότερο επιχειρήσεις με 2 έως 9 απασχολούμενους ή πάνω από 250 απασχολούμενους. Από την άλλη πλευρά μεγάλη αύξηση παρατηρείται στις επιχειρήσεις που απασχολούν 10 έως 19 άτομα και τις επιχειρήσεις που απασχολούν έως 1 άτομο με μεταβολή.
- ✓ Ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων ανά επιχείρηση στον τομέα μειώνεται την περίοδο 2008 έως 2012. Η μείωση αυτή διαφαίνεται κυρίως στις επιχειρήσεις που απασχολούν 0 έως 1 άτομα, 20 έως 49 άτομα και άνω των 250 ατόμων. Αντίθετα, τη μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των εργαζομένων ανά επιχείρηση την παρατηρούμε στις επιχειρήσεις μεγέθους 10 έως 19 ατόμων.

Για την ολοκλήρωση της ανάλυσης των στοιχείων του τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα έγινε συγκριτική ανάλυση των επιμέρους κλάδων του τομέα των υπηρεσιών. Από την ανάλυση αυτή εξήχθησαν ιδιαίτερα σημαντικά συμπεράσματα για κάθε επιμέρους κλάδο, τη συνεισφορά αυτού στο συνολικό τομέα αλλά και τις μεταβολές σε βασικούς οικονομικούς δείκτες.

Το πρώτο που πράγμα που εύκολα παρατηρούμε είναι ότι την περίοδο 2008 έως 2012 πάνω από 60% των επιχειρήσεων του κλάδου δραστηριοποιείται στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών. Η κατάταξη των επιχειρήσεων δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες μεταβολές την εξεταζόμενη περίοδο καθώς, τα ποσοστά συμμετοχής στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων δεν παρουσίασαν μεγάλες μεταβολές. Είναι βέβαια γεγονός ότι ο μεγαλύτερος κλάδος από άποψη αριθμού

επιχειρήσεων την περίοδο 2008-2012 αύξησε την συμμετοχή του στο συνολικό τομέα. Επιπλέον, την περίοδο 2008-2012 οι Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών και οι Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Προστασίας και Διενέργειας Έρευνας παρουσίασαν αύξηση στον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους κλάδους αυτούς. Οι μεγαλύτερες μειώσεις του αριθμού των επιχειρήσεων παρατηρούνται την ίδια περίοδο στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων απασχόλησης.

Αναφορικά με τον κύκλο εργασιών, το 2013, άνω του 50% του κύκλου εργασιών του τομέα οφείλεται στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, τις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών και τις δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης. Είναι φανερό ότι ο κλάδος με τον υψηλότερο τζίρο την περίοδο 2008-2013 είναι οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, οι οποίες συνεισφέρουν το μεγαλύτερο ποσοστό του κύκλου εργασιών συνολικά στον τομέα και μάλιστα με αυξητική τάση. Το 2013 σε σχέση με το 2008 οι κλάδοι υπηρεσιών ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων, τηλεπικοινωνιών, επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης, νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας και διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου ακολουθούν αυξητική τάση στον κύκλο εργασιών τους αυξάνοντας την συνεισφορά τους στον κύκλο εργασιών του τομέα. Οι υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης και οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων απασχόλησης αποτελούν τους δυο κλάδους με την μικρότερη συνεισφορά στον συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα. Ειδικότερα, για τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας διαπιστώνεται ότι μόνον οι υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης έχουν αύξηση των κύκλου των εργασιών τους από το 2008. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο παρότι συνολικά στον τομέα μειώνεται την εξεταζόμενη περίοδο αυξάνεται στον κλάδο υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης, επεξεργασίας δεδομένων και παροχής πληροφόρησης και διοικητικών δραστηριοτήτων, ενώ τη σημαντικότερη μείωση στον κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο την παρατηρούμε στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, τεχνικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων.

Από την άλλη πλευρά, η κατάταξη των κλάδων σε σχέση με τον αριθμό των απασχολούμενων φαίνεται να είναι ελαφρώς διαφοροποιημένη μέσα στην 5ετία όπου οι κλάδοι με το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων ήταν κατά σειρά το 2012, οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών, οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας. Για τους δυο πρώτους κλάδους η αριθμητική τους υπεροχή σε απασχολούμενους οφείλεται στην

αριθμητική υπεροχή των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο κλάδος υπηρεσιών δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας συνεισφέρει ελάχιστα στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων και το συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα, παρόλα αυτά συνεισφέρει ιδιαίτερα στο συνολικό αριθμό απασχολούμενων του κλάδου. Είναι σημαντικό ότι στους κλάδους υπηρεσιών πληροφορικής, υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών, υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών δραστηριοτήτων παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας, υπηρεσιών καθαρισμού και υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου, ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται σε αυτούς αυξήθηκε την περίοδο 2008 έως 2013 παρά την πτωτική τάση του συνολικού αριθμού των εργαζομένων του τομέα. Επιπλέον, ο κλάδος με την μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των εργαζομένων την εξεταζόμενη περίοδο είναι οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, ενώ η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στις υπηρεσίες απασχόλησης. Είναι εντυπωσιακό ότι κατά την εξεταζόμενη περίοδο ο αριθμός του άμισθου εργατικού δυναμικού στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών αυξήθηκε και ο μεγαλύτερος αριθμός άμισθου εργατικού δυναμικού απασχολείται στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών. Επίσης, η μεγαλύτερη μείωση σε άμισθο εργατικό δυναμικό παρατηρείται στις δραστηριότητες απασχόλησης. Στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας παρατηρείται αύξηση του ποσοστού εργαζομένων στο σύνολο των απασχολούμενων, με την μεγαλύτερη αύξηση να εντοπίζεται στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Είναι γεγονός επίσης, ότι ο κλάδος που απασχολεί τα περισσότερα άτομα ανά επιχείρηση είναι οι τηλεπικοινωνίες. Αμετάβλητος έμεινε ο αριθμός των απασχολούμενων ανά επιχείρηση την εξεταζόμενη περίοδο στον κλάδο της διαφήμισης, ενώ μεγάλη μείωση παρατηρήθηκε στον κλάδο παροχής προστασίας και μεγάλη αύξηση στον κλάδο υπηρεσιών άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων.

Όσον αφορά την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, ο κλάδος με την υψηλότερη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο είναι οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών και αμέσως μετά ακολουθούν οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαχρονική πορεία του δείκτη για κάθε κλάδο και συνολικά για τον τομέα. Ο δείκτης για το σύνολο των υπηρεσιών ακολουθεί πτωτική πορεία την περίοδο 2008-2012. Την πτωτική αυτή πορεία στη διάρκεια της περιόδου 2008-2012 ακολουθεί το σύνολο των κλάδων που δραστηριοποιούνται στον τομέα πλύν των υπηρεσιών δραστηριοτήτων απασχόλησης όπου η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σχεδόν διπλασιάστηκε.

Ένας ακόμα ενδιαφέρων δείκτης είναι αυτός του ποσοστού λειτουργικού περιθωρίου. Η ιεράρχηση των κλάδων βάση ποσοστού λειτουργικού περιθωρίου το 2012 διαφοροποιείται αρκετά σε σχέση με το 2008 παρότι οι υπηρεσιών δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών συνεχίζουν να παρουσιάζουν τον υψηλότερο δείκτη. Στην συνέχεια ακολουθούν οι υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, οι υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων, οι υπηρεσίες πληροφορικής και οι υπηρεσίες καθαρισμού. Είναι σημαντικό ότι αυξημένο ακαθάριστο λειτουργικό περιθώριο εμφανίζουν μόνο οι υπηρεσίες καθαρισμού από το 2008 έως το 2012. Την ίδια περίοδο η μεγαλύτερη συμπίεση στο λειτουργικό περιθώριο παρατηρείται στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, αύξηση της κερδοφορίας τους έχουν την περίοδο 2008-2012, καθώς αυξάνεται το ποσοστό λειτουργικού περιθωρίου οι κλάδοι υπηρεσιών διαφήμισης, άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών & τεχνικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων απασχόλησης, δραστηριοτήτων παροχής προστασίας, καθαρισμού, νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και πληροφορικής.

Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι παρά το γεγονός ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών αποτελεί ίσως το σημαντικότερο τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, η οικονομική ύφεση τον έχει επηρεάσει σημαντικά. Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα μειώθηκε σημαντικά, ενώ ταυτόχρονα υποδιπλασιάστηκε και ο κύκλος εργασιών. Την εξεταζόμενη περίοδο παρατηρείται σημαντική συμπίεση του λειτουργικού περιθωρίου με αποτέλεσμα την ταυτόχρονη συμπίεση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων του τομέα. Συγχρόνως, εντοπίζεται μια έντονη τάση περικοπής των δαπανών η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό από την μείωση του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών. Τέλος, η ύφεση αντανακλάται έντονα στο κομμάτι των επενδύσεων και της παραγωγικότητας. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν επιμέρους κλάδοι του τομέα που ευδοκιμούν και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σημαντικά ακόμα και κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ-ΠΗΓΕΣ

Ξενόγλωσσες Πηγές

- European Commission (ec.europa.eu).
- EUROSTAT, Structural Business Statistics – SBS.
- Clark C. (1940), *The Conditions of Economic Progress*, London: Macmillan.
- Fisher A.G.B. (1939), Production, Primary, Secondary and Tertiary, *Economic Record*, Vol.15 (1), 24-38.
- Edvardsson, B., (1998), Research and Concepts: Service Quality Improvement, *Managing service quality*, 142-149.
- Bell, D. (1973), *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, New York: Basic Books.
- Berry, L.L. (1980), Services Marketing is Different, *Business Magazine*, Vol. 30 (3), 24-29.
- Fourastié, J. (1949) *Le Grand Espoir du XXe Siècle*, Paris: Presses Universitaires de France, Reprinted as *Moderne Techniek en Economische Ontwikkeling* (1965), Amsterdam: Het Spectrum.
- Kotler, P. et al. (1996), *Principles of Marketing*, Fourth European Edition, Harlow (UK): Prentice Hall.
- Lovelock, C. H. (1983), Classifying Services to Gain Strategic Marketing Insights, *Journal of Marketing*, Vol. 47 (3), 9-20.
- Zeithaml, V.A. and Bitner, M.J. (2000) *Services Marketing: Integrating Customer Focus across the Firm*, 2nd edition, Boston, MA: McGraw-Hill.

Ελληνικές Πηγές

- Γούναρης, Σ. (2003), *Μάρκετινγκ Υπηρεσιών*, 1η έκδοση, Αθήνα: Rossili.
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, Διεύθυνση οργάνωσης, μεθοδολογίας και διεθνών σχέσεων, Τμήμα μητρώων και ταξινομήσεων.
- Ευσταθόπουλος, Γ. και Ιωακείμογλου Η., (2004), *Ο τομέας των υπηρεσιών, η ανταγωνιστικότητα και η εργασία*, Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ.
- Λυμπερόπουλος Κ. και Παντουβάκης Α., (2000), *Μάρκετινγκ II*, τόμος Α', Μάρκετινγκ Υπηρεσιών, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας: Αξία Παραγωγής (σε εκατ. €) (Production value)

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008		2009			2010		2011		2012	
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Μεταβολή Περιόδου	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	878,2	882,3	0,47%	850,4	-3,62%	799,4	-6,00%	620,9	-22,33%	-29,30%	
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	2.541,3	2.739,9	7,81%	2.108,3	-23,05%	1.737,5	-17,59%	1.428,5	-17,78%	-43,79%	
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	7.163,8	6.088,2	-15,01%	5.166,8	-15,13%	4.635,2	-10,29%	4.425,6	-4,52%	-38,22%	
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	1.224,1	1.308,6	6,90%	1.080,1	-17,46%	870,4	-19,41%	850,0	-2,34%	-30,56%	
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	141,2	113,0	-19,97%	118,4	4,78%	115,2	-2,70%	161,3	40,02%	14,24%	
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	2.141,0	2.139,2	-0,08%	2.007,7	-6,15%	1.569,4	-21,83%	1.717,8	9,46%	-19,77%	
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	3.406,0	2.897,8	-14,92%	-	-	2.167,0	-	1.994,6	-7,96%	-41,44%	
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	4.780,1	4.483,5	-6,20%	3.541,0	-21,02%	2.713,1	-23,38%	2.386,1	-12,05%	-50,08%	
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	3.137,4	2.961,7	-5,60%	2.335,7	-21,14%	1.826,8	-21,79%	1.436,8	-21,35%	-54,20%	
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	1.968,6	1.792,7	-8,94%	1.601,9	-10,64%	1.116,9	-30,28%	932,0	-16,55%	-52,66%	
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	135,8	129,5	-4,64%	133,7	3,24%	108,4	-18,92%	62,6	-42,25%	-53,90%	
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	1.603,5	1.700,7	6,06%	1.581,9	-6,99%	1.386,1	-12,38%	1.282,9	-7,45%	-19,99%	
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	824,5	905,3	9,80%	771,4	-14,79%	659,3	-14,53%	597,8	-9,33%	-27,50%	
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1.012,3	944,2	-6,73%	679,8	-28,00%	636,0	-6,44%	672,5	5,74%	-33,57%	
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		30.957,8	29.086,6	-6,04%	21.977,1	-24,44%	20.340,7	-7,45%	18.569,4	-8,71%	-40,02%	

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.

Πίνακας: Προστιθέμενη αξία στο κόστος παραγωγής

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας της Ταξινόμησης NACE Rev.2		2008	2009		2010		2011		2012		Μεταβολή Περιόδου
		Απόλυτος Αριθμός	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	Απόλυτος Αριθμός	Ετήσια Μεταβολή	
53	Υπηρεσίες Ταχυδρομικών & Ταχυ-μεταφορικών Δραστηριοτήτων	586,6	570,1	-2,81%	539,4	-5,39%	477,9	-11,40%	410,8	-14,04%	-29,97%
58	Υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων	1.037,5	1.141,7	10,04%	832,8	-27,06%	745,9	-10,43%	583,1	-21,83%	-43,80%
61	Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών	3.950,4	3.487,5	-11,72%	3.053,0	-12,46%	2.499,1	-18,14%	2.176,4	-12,91%	-44,91%
62	Υπηρεσίες Πληροφορικής	622,6	861,3	38,34%	491,0	-42,99%	452,0	-7,94%	483,7	7,01%	-22,31%
63	Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων & Παροχής Πληροφόρησης	110,8	79,0	-28,70%	79,7	0,89%	73,6	-7,65%	73,7	0,14%	-33,48%
69	Υπηρεσίες Νομικών & Λογιστικών Δραστηριοτήτων	1.555,4	1.630,3	4,82%	1.459,7	-10,46%	1.202,3	-17,63%	1.214,6	1,02%	-21,91%
702	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης	1.781,9	1.438,4	-19,28%	---	---	1.167,4	---	1.105,4	-5,31%	-37,97%
71	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών & Συναφών Δραστηριοτήτων Παροχής Τεχνικών Συμβουλών	2.132,3	1.981,0	-7,10%	1.390,7	-29,80%	1.412,6	1,57%	1.220,2	-13,62%	-42,78%
73	Υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς & Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης	595,6	598,2	0,44%	467,9	-21,78%	441,1	-5,73%	412,2	-6,55%	-30,79%
74	Υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματικών, Επιστημονικών & Τεχνικών Δραστηριοτήτων	669,1	571,1	-14,65%	176,4	-69,11%	663,8	276,30%	653,5	-1,55%	-2,33%
78	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Απασχόλησης	107,6	111,2	3,35%	113,8	2,34%	93,8	-17,57%	40,8	-56,50%	-62,08%
80	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Παροχή Προστασίας & Διενέργειας Έρευνας	998,6	1.061,3	6,28%	1.062,2	0,08%	917,7	-13,60%	904,2	-1,47%	-9,45%
812	Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού	520,7	626,0	20,22%	558,3	-10,81%	441,4	-20,94%	405,9	-8,04%	-22,05%
82	Υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου & Υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	387,7	372,9	-3,82%	269,6	-27,70%	325,2	20,62%	358,6	10,27%	-7,51%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		15.056,8	14.530,0	-3,50%	10.494,5	-27,77%	10.913,8	4,00%	10.043,1	-7,98%	-33,30%

* Τα στοιχεία που συμβολίζονται με --- δεν διατίθεται στα δημοσιευμένα στοιχεία της EUROSTAT.